№ 40 ՈՒՐԲԱԹ, 24 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1912 ՈՒՐԲԱԹ, 24 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 40

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Բաժանորդագրութիւն ընդունվում է ամենուրեք.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՈՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Ժողովրդ. ներկայացումներ կազմակերպող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, ուրբաթ, փետրվարի 24-ին ՀԱՅՈՑ ԴՐ. ԸՆԿ. ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ Մասնակցութեամբ դերասանների կը ներկայացնէ

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ

Դրամա 5 արար. և 7 պատկ., հեղ. Բարեոտի, թարգմ. Ա. Ազուլեանի։

Մասնակցում են. տ. տ. Աբովեան-Ցիցխանովա, Ալուսեակ, Մանուչարեան, Ցասմիկ, Նինուէլ, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Գալստեան, Գուրոյ, Լազարեան, Ճօնեան, Մուշկամբարեան, Ցարութիւնեան, Ցարութիւնեան II, Ռուբեան, Սերժ, Տէր-Առաքելեան, Տէր-Յովհաննիսեան, Օհանեան և ուրիշները։

Սկիզբն է երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին։

Ռեժիսոր՝ ԱՄՕ-ԽԱՐԱԶԵԱՆ

Հերթ. կարգադրիչ՝ Գ. Երիցեան

ԱԶԴ.—Պատրաստվում է «Ռանցաու եղբայրներ»—Էրկման-Շատրիանի, և «Խարված յոյսեր»—Աղեեանի։ 122. 1—1

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՌՑԻ և սրտի։ Սրսկումներ նաև տուբերկուլիններով։ Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։ Католическая ул. д. № 10. Տելեֆոն № 792. (չ. ու.) տռ. 989. 100—91

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲ.

Մարտի 1-ից մինչև ապրիլի 1-ը՝ 80 կոպ.։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 փետրվարի

Պետերբուրգ.—Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը մինիստրների խորհրդին ներկայացրեց իր առաջադրութիւնը՝ ձեռնարկելու 1912 թւին Կովկասեան լեռնաշղթայով երկաթուղի կառուցանելու. նախնական աշխատանքներին դէպի Արխոտի լեռնանցքը։ 22 վերստ երկարութեամբ տոննել կառուցանելու հարցը մասնագէտները վճռել են դրական մտքով։

Լոնդոն.—Ֆոլկէստոն-Բուլօն գծի վրա չէ երթեւեկում միայն առաւօտեան գնացքը։ Մնացած երթեւեկութիւնը կանոնաւոր է։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կանանց սոցիալ-քաղաքական միութեան շինութեան մէջ մի քանի կանանց և շինութիւնը կնքեց։

Երէկ տեղի ունեցան հանքային բանւորների միութեան գործադիր կոմիտէի նիստերը։ Հանքատէրերը նոյնպէս գումարվեցին խորհրդակցութեան զանազան տեղերում։

Հանքատէրերի և բանւորական միութեան կոմիտէները այսօր ունեցան առանձին խորհրդակցութիւններ։

Շտաէն.—Րէյն-Վեստֆալեան ածխահանքային(?) բանւորների դաշնակցութեան վարչութիւնը, որ ունի 50,000 անդամ, նախազգուշացնում է վերջիններին չը մասնակցել անհիմն գործադուլի։ Դաշնակցութիւնը յայտնում է, որ գերմանացի բանւորները առիթ չունեն գործադուլ անելու յօգուտ Գերմանիայի թշնամի անգլիական արդիւնաբերութեան կամ սոցիալիստական կուսակցութեան ագիտացիօն ձգտումների։

Պրագա.—Աւստրիայի հանքային բանւորների սոցիալիստական միութիւնը Չեխիայի հիւսիսային հանքատէրերից պահանջեց աւելացնել աշխատավարձը 25 տոկոսով։ Միութիւնը պատասխանին սպասում է առ 1-ն մարտի։

Վիէննա.—«Ֆրեմդէնբլատը» հաղորդում է, որ Վիլհէլմ կայսրը Վիէննա կը գայ մարտի 10-ի առաւօտեան, կը մնայ ամբողջ օրը և երեկոյեան կը մեկնէ Վենետիկ։

Բերլին.—Դաշնակցական խորհրդին ներկայացված են նոր օրինագծեր պետական պաշտպանութեան մասին և շուտով կը հրատարակվեն։ Ծովային օրինագծից երեւում է, որ մտադրութիւն կայ գործող նաւատորմի համար կառուցանել 3 զրահանաւ ու 2 փոքր յածանաւ։ Շաբաթ օրը այստեղ են լինելու դաշնակցական պետութիւնների մինիստրները, որոնք խորհրդակցելու են կանցլերի և պետական ստատսսեկրետարի հետ օրինագծերով պահանջվող ծախքերը ծածկելու միջոցներ որոնելու մասին։

Պարիզ.—Այն հանգամանքը, որ Սպանիան չէ կամենում զիջել, մեծ դժգոհութիւն է առաջ բերում ֆրանսիական հասարակական կարծիքի մէջ։ Պուանկարէն երէկ այդ առիթով ցաւակցութիւն յայտնեց սպանական դեսպանին։

Սէրաէվօ.—Բոլոր լրագիրները բիւջետային մասնաժողովից բիւջէն չընդունելը անուանում են կռւի յայտարարում սէյմի և կառավարութեան միջև։

Սօֆիա.—Ազգային ժողովը երրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց ընտրութիւնների համեմատական սիստեմի օրինագիծը։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 փետրվարի

Պէկին.—Նանկին մեկնեցին 3 հարաւցի պատգամաւոր և Իւանշիկայի 2 պաշտօնական լիազօրները Նանկինի խորհրդակցական ժողովի հետ անձամբ բացատրվելու հիւսիսում տեղի ունեցող վերջին դէպքերի վերաբերմամբ։ Պատգամաւորները յայտնելու են նոյնպէս, որ հանրապետութեան նախագահը անկարող է գալ Նանկին։

Չը նայած լիակատար հանգստութեան, առեւտուրը մայրաքաղաքում բոլորովին մեռել է։

Մուկդէն.—Յեղափոխականներից անջատված խունխուզների խումբը պարտութիւն կրեց կառավարական զօրքերից։ Սպանվեցին եօթ խունխուզ, քսան հոգի գերի ընկան։

Գիրին.—Պանշիսիանից հաղորդում են զօրքերի և ոստիկանների արիւնահեղ ընդհարման մասին։ Կողոպտելով մի քանի խանութ, ոստիկանական զօրքերը հեռացան քաղաքից և կազմակերպեցին խունխուզական աւազակախումբ «Դասիան» (մեծ աջողութիւն) դէվիզի տակ։ Աւազակներին հետապնդելու համար Գիրինից մեկնեցին 700 զինուոր։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 փետրվարի

Խոյ.—Պարսկաստանում ռուս զօրքերի կրճատման պատճառով վերադարձաւ Ուրմիայի զօրամասի մի խումբը, Ջուլֆա մտաւ Խոյի զօրամասի մի մասը։

Թաւրիզ.—Գեներալ-նահանգապետը հրատարակեց արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնական հեռագիրը Էկբալ(?)-շահի Պարսկաստանից հեռանալու մասին։ Մահմէդ-Ալիի կողմնակիցներից մի քանիսը իբրև բողոք պարզեցին սպիտակ դրօշակներ՝ մակագրութեամբ. «Կեցցէ Մահմէդ-Ալի-շահը»։ Գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ ոստիկանութիւնը դրօշակները իջեցրեց։

Ուրմիա.—Սոլդուզից հաղորդում են, որ թիւրքերը նեղում են ղարափափախցի խաներին, կասկածելով թէ նրանք յարաբերութեան մէջ են ռուսների հետ։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 փետրվարի

Կ. Պոլիս.—Ռուսական առեւտրական ճանապարհորդախումբը հասաւ Զմիւռնիա, այստեղից կը մեկնէ Աղեքսանդրիա, կը մնայ հինգ օր Եգիպտոսում, կայցելէ Սիրիայի և Պաղեստինի նաւահանգիստները և կը վերադառնայ Կ. Պոլիս։

Օսմանեան գործակալութիւնը հերքում է այն լուրերը՝ երբ մինիստրների խորհուրդը քննել է միջնորդ-պետութիւնների խաղաղ առաջարկութիւնները և հնարաւոր է գտել հաշտութիւն կնքել այն պայմանով, որպէսզի Թիւրքիայի գերիշխանութիւնը պահպանվի Աֆրիկայի նահանգներից մինում և խալիֆի հոգեւոր իշխանութիւնը տարածվի երկու նահանգներում։ Օսմանեան կառավարութիւնը, ընդհակառակն, հաստատ վճռել է անխախտ պահել Թիւրքիայի անքակտելի իրաւունքները Տրիպոլիսում և Կիրէնաիկում։

Անգլիական Բանւորների(?) շնորհված «Խանէդանա - Ալի-Օսման» շքանշանը Լոնդոն կը տանէ իւրիսկոնսուլտ Րէշիդ-բէյը, որին յանձնարարված է բանակցութիւններ վարել Անգլիայի հետ Բաղդադ-Բասրա երկաթուղագծի մասին։

Վերջացաւ թիւրքաց կառավարութեան և ֆրանսիական քարածխային հանքերի ընկերութեան բազմամեայ վէճը։ Բաւարարութիւն ստացաւ ընկերութիւնը։

Հռոմ.—Տրիպոլիսում գործում են դիրիժաբլները, որոնց միջից ռումբեր են նետվում թշնամու բանակը։

Դէրնայի տակ վերջին ճակատամարտում իտալացիները ունեցան՝ սպանված 8 օֆիցեր և 52 զինուոր, վիրաւոր 13 օֆիցեր և 164 զինուոր։

«Տրիբունան» հաղորդում է, որ Պոմպէյում պեղումները երեւան են հանել հինաւուրց քաղաքի նոր մաս։ Գտնվել են պատմական մեծ հետաքրքրութիւն ունեցող բնեռագրեր և ճոխ հնագիտական նշխարներ(?)։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԻՆ

Պանկալթիի գերեզմանատան խնդիրը

Կ. Պոլիս, 10/23 փետրվար

Թիւրքահայ մամուլի այս շաբթուան թիւերը անշուշտ Կովկաս պիտի փոխադրեն արձագանգը այն յուզման ու ժողովրդային շարժման, որ Կ. Պոլսոյ հայութիւնը ցոյց տուաւ իր մահաստանը պաշտպանելու համար։

Իր կենդանի նահատակները պաշտպանելու անճար հայ ժողովուրդը իր մեռելներուն ոսկորները, աճիւնները պաշտպանելու համար փոյթ ու եռանդ ցոյց կուտայ... շատ անգամ առանց գիտնալու, էհէ այդ հերոսութեան թաքուն նպատակներն ինչ են։ Խուժանը արդէն չի գիտեր, թէ ինչ կընէ, սակայն ապահովաբար լաւագոյն բան մըն է, որ կընէ։ Եւ այս առաջին անգամը չէ, որ այդ անգիտակից, իր պատմական հաւատքին աւանդապահ պաշտպան ժողովուրդը կազատէ Պանկալթիի գերեզմանատունը, որուն վրայ հարիւր տարին(?) ի վեր կառավարութիւնը ստնձգութիւն ընելու կաշխատի։

Ազգը զայն փրկելու համար հարիւր տարի է որ հնարք չէ մնացած, որ չը գործածէ։

Գործադրուած բոլոր միջոցները—մեծ մասամբ հայկական նենգամտութեան ու սարաֆական հնարիմացութեան, գլուխ-գործներ—հաւաքուելով և իրարու քով բերուելով կարելի պիտի ըլլայ կազմել ընդարձակ վէպ մը, շահեկան ու արտայայտիչ պատկերացումը հայկական մտքին։ Այդ անեկդոտները ցոյց պիտի տան, թէ հայ գաւառացիները ինչ նրբամտութիւններով, ինչ խորագիտութիւններով պաշտպանած են ազգային իրաւունքները բռնակալ սուլթաններու և արիւնկզակ եպիսկոպոսներու(?) ոտնձգութեանց մէջ։

Պանկալթիի հայոց գերեզմանատան շրջակայքը յունաց, լատինաց և իսլամաց գերեզմանատուները թիւրք կառավարութիւնը անցեալին մէջ զանազան ձեւերով իւրացուցած է։

Միայն հոն իբր կոթող հայկական նրբամտութեան և յամառութեան՝ կը մնար հայոց գերեզմանատունը, որ ազգը անգրաւելի դարձնելու համար մինչեւ վերջին 50 տարիներուն մէջ բազմաթիւ փորձեր ըրած է։

Հոն, այդ գերեզմանատան մէջ, մէկ գիշերուան մէջ, Խրիմեանի ղեկավարութեամբ, հայ բանուորներ կառուցին եկեղեցի մը, որ օծուած է յանուն Գրիգոր Լուսաւորչի։

Զայն պետութեան չյանձնելու համար 1878-ին բոլոր հայ եկեղեցականութիւնը, հաւաքաբար, սուլթանին ներկայացուց աղերսագիր մը։

Անհաբեկ սուլթանը այն ատեն հրովարտակով ազգային սեփականութիւնը հաստատեց և մինչև յետոյ հայուն գոյութիւն ունենալը անոր ազգային սեփականութիւն մնալը ապահովեց։

Սակայն թիւրք կառավարութեան կողմէ տրուած ապահովութիւնները արժէք չունին և խոստմնազանցութիւններ սովորական դէպքեր են Թիւրքիոյ մէջ։ Սուլթան Ազիզի այս հրովարտակը տրուելէն յետոյ կառավարութիւնը սակայն միշտ ետ չէ կեցած Պանկալթիի գերեզմանատունը իւրացնելու ձեռնարկներէն։

Այս անգամ սակայն թիւրք կառավարութիւնը Պանկալթիի գերեզմանատան ամբողջին հետ գործ չունի, այլ անոր եզերքեն [illegible] ճամբու խառնելու և պողոտան լայնցնելու համար։

Պատրիարքարանը, որ անցեալին մէջ ազգային գերեզմանատուները պաշտպանած է «Մաշտոցին» «անշարժ եղիցի»-ն իբր ամրակուռ ամրոց մը հաստատուն բռնելով, միշտ միեւնոյն տեսակէտին վրայ կը մնայ և անիկա կը ծառայեցնէ քմահաճ գրաւման մը դէմ որպէս թումբ։

Խնդիրը բաւական ամիսներէ ի վեր կը ծեծուէր կառավարութեան և ազգին միջև։ Քաղաքապետութիւնը կուզէր շատ չնչին գնով իւրացնել 6000 մետր տեղ։

Պատրիարքարանը կը պնդէր նախ կաթողիկոսական հրամանին անհրաժեշտութեան վրայ, և երկրորդ՝ նիւթական արժէքին փոխարինութեան վրայ։

Կառավարութիւնը երկու տեսակէտն ալ մերժեց ի սկզբան։ Ցետոյ Արշարունի պատրիարքին շատ համոզիչ ու ազդեցիկ խօսքերուն վրայ դատական և կրօնից մինիստրութիւնը համոզուեցաւ, թէ կրօնական արգելք մը գոյութիւն ունէր և թէ այդ արգելքը բառնալու միակ ձեռնհաս հեղինակութիւնը ամենայն հայոց կաթողիկոսն էր։

Այս տեսակէտն ընդունուելէ յետոյ՝ պատրիարքարանը լծակ գործածեց այս տեսակէտը ընդդէմ կառավարութեան իր նիւթական պահանջմանց գոհացում ստանալու համար։

Քաղաքապետութիւնը այս չորեքշաբթի օրը փորձ ըրաւ պատերը փլցնելու, պարզապէս հասկնալու համար թէ պատրիարքարանի տեսակէտն էր թէ ազգային աւանդութիւն մը գոյութիւն ունէր գերեզմաններու մասին, և թէ ժողովրդային յուզումը, որուն մասին շատ կը խօսէր պատրիարքը, արդարեւ գոյութիւն պիտի առնէր։

Եւ փորձը ցոյց տուաւ, թէ պատրիարք և վարչութիւն սուտ չէին խօսեր։ Եւ յաղթանակ մը եղաւ չորեքշաբթի օրուան ցոյցը ազգային տեսակէտով, զի ազգին վարկը բարձրացուց յաչս կառավարութեան։

Պատրիարքը, հայրական արիութեամբ մը, դիմագրաւեց վտանգին, և ժողովուրդով արիացած՝ իրապէս իբր «առիւծ գոռաց»—ինչպէս իր ուխտին օրը խոստացած էր—ազգին իրաւունքին համար, քաղաքապետը ներքին գործոց մինիստրին ներկայութեանը «ստախօս» ու «խաբեբայ» անուանելով։

Ազգը այդ օրը մեծ բան մը շահեցաւ, ոչ թէ անոր համար, որ կառավարութիւնը գիջում ըրաւ թէ նիւթական հատուցում ընելու և թէ էջմիածնայ հրամանին սպասելու, այլ անոր համար որ երկու մինիստրներ պարտաւորուած զգացին գալ խառն ժողովին և հոն բանակցիլ։ Այս բարոյական յաղթանակին մէջ մեծագոյն բաժինը անշուշտ կը պարտի ազգը Արշարունի պատրիարքին, որ այս կնճռոտ խնդրոյն մէջ ցոյց տուաւ ուղղամիտ ընթացք, բարոյական քաջութիւն, կորով, և բանակցելու ու համոզելու ձիրք։ Իսկ վարչութիւնը թէև յոյլ(?) ու տատանուող, սակայն գէթ խնդրոյն ամենէն տաք ու ամենէն ճգնաժամային պահուն յաջողեցաւ կորովով ու ուժգին գործել ու լաւ պաշտպանել իր ստանձնած դատը։

Մասնաւորապէս անկեղծօրէն պէտք է ըսել, թէ քաղ. ժողովի տեսակէտներուն լաւ թարգմանը եղան Տիրան Երկանեան և Միհրան Մուրատեան, այս վերջինը առանց քաղ. ժողովին անդամ ըլլալու։

Հիմա խնդիրը ուղիղ ճամբու մէջ մտած է, վասնզի կառավարութիւնը ընդունած է պատրիարքարանի տեսակէտը։

Շառայլ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱԾԽԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Մօտ մէկ միլիոն ածխագործներ Անգլիայում գործադուլ արին։ Դա նշանակում է, որ իւրաքանչիւր օր Անգլիայում 40—50 միլիոն պուդ ածուխ պակաս է շահագործվում սովորականից։ Եթէ երբ շաբաթ շարունակվի գործադուլը, Անգլիան կը զրկվի ածխի այնպիսի քանակութիւնից, որը գերազանցում է մեր Դօնի աւազանից իւրաքանչիւր տարի արտահանվող ամբողջ վառելիքին։

Քարածուխի գործածութիւնը, որը տաքացնելու միակ տարածված տեսակն է Անգլիայում, ահագին չափեր ունի։ Որքան էլ մեծ լինեն պաշարները, նրանք կը սպառվեն մի քանի օրում։ Այդպիսով, եթէ միայն շուտով համաձայնութիւն չը կայանայ ձեռնարկողների և բանւորների միջև, մի շաբաթից յետոյ անգլիացիները ստիպված կը լինեն ոչ միայն կանգնեցնել իրանց գործարանները և առ հասարակ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները, ոչ միայն դադարեցնել հազարաւոր գնացքների երթեւեկութիւնը, որոնք իւրաքանչիւր ժամ վազվզում են ամեն ուղղութեամբ, այլ և շատ կարելի է ուղղակի ցրտահար կը լինեն իրանց չը տաքացրած բնակարաններում և մինչև անգամ սոված մնալ, որովհետև ժամանակակից մարդը չէ կարող կերակուր պատրաստել առանց կրակի, իսկ դժուար է յուսալ արտասահմանից հացի և ուտեստի այլ պաշարների ներմուծման վրա, որովհետև ի՛նչ կերպ պէտք է ներմուծման նաւահանգստից մի որեւէ բան տանել երկրի ներսը, երբ երկաթուղիները և շոգենաւերը պէտք է դադարեցնեն իրանց աշխատանքը։ Մի չեղած լուրջ դրութիւն, որովհետև հէնց առաջին երկու օրը մի պրոֆեսիայի 800,000 բանւորներ գործադուլ արին։ («Р. В.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

I

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 21 փետրվարի

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, Ղարաքիլիսայի գիւղական հասարակութիւնը մի քանի օր առաջ կրեց մի ծանր և չափազանց զգալի հարուած։

Մի քանի ժամվայ ընթացքում մոխրակոյտի փոխվեց գիւղի բազմամեայ երկսեռ դպրոցի հոյակապ շինութիւնը, դպրոցի, որը տասնեակ տարիների ընթացքում անշէջ ու բորբոքված է պահել այն կրակը, որից շարունակ լոյսի կայծեր է սփռել թանձր խաւարով պատած գաւառի հասարակական կեանքում։

Վնասվեց մի կրթական-կուլտուրական հիմնարկութիւն, որը պատրաստել, դաստիարակել է գիւղի բազմաթիւ սերունդներ, տարածել է ժողովրդի լայն խաւերում տարրական գիտելիքներ և գրաճանաչութիւն։

Պէտք է խոստովանվել, որ հասարակութեան իւրաքանչիւր գիտակից անհատ փայփայել, սիրել և ամեն կերպ նպաստել է միակ կրթարանի առաջադիմութեանը։ Գիւղը, որքան իր թոյլ ույժերը ներում են, տնեղծել է դպրոցի համար եկամուտի մշտական ու հաստատուն աղբիւրներ։

Բաւական է ասել, որ սրանից մի քանի տարի առաջ գիւղական հասարակութիւնը, չը նայած իր տնտեսական աննախանձելի պայմաններին, ինքնաբերաբար, առանց ո-

[illegible]

...ված և ընկճված է:

Կանոնաւոր, մանկավարժական արդի բոլոր պահանջներին համապատասխան դպրոցական շինութիւն ունենալու խնդիրը վաղուց էր հասունացել և շատ անգամ հասարակական ժողովներում քննվել, ամեն կողմից ծեծվել ու նրա անհրաժեշտութիւնը համարեա միաձայն ընդունվել էր:

Իսկ այս դժբաղդ դիպուածն այդ կարևոր խնդիրը կրկին դրեց հրապարակի վրա և պահանջեց նրա անմիջական, վերջնական լուծումը:

Ամբողջ հասարակութիւնը, քիչ բացառութեամբ, գիտակցում և ընդունում է այդ համարակական կարևոր պահանջը:

Ժողովուրդը պատրաստ է, որքան իր ոյժերը ներում են, ամեն կերպ օգնել, որ դպրոցական շինութեան հարցը կարճ ժամանակամիջոցում իր լուծումը ստանայ:

Մի քանի օր առաջ կայացած ծխական բազմամարդ ժողովում այս խնդիրը միաձայն և համարեա առանց հակաճառութեան ընդունվեց: Ընտրվեց մի շինարարական յանձնաժողով, որի վրա պարտականութիւն դրվեց ամեն կերպ աշխատել, որ առաջիկայ ուսումնական տարում դպրոցն ունենայ իր սեփական շինութիւնը:

Այդ ժողովում ի միջի այլոց պարզվեց, որ հասարակութիւնը որքան էլ գիտակից, ուսումնասէր և պարտաճանաչ լինի, բայց և այնպէս դարձեալ չէ կարող բացառապէս իր սեփական ոյժերով իրագործել բոլորի կողմից ընդունված այդ գեղեցիկ ցանկութիւնը:

Տնտեսապէս քայքայված, հալ ու մաշ եղած, դրսից ու ներսից զրկված հասարակութիւնը, գոնէ ներկայ դժնդակ պայմաններում, չէ կարող հանել իր միջից մի այնպիսի խոշոր գումար, որով հնարաւոր լինի կանգնեցնել դպրոցի ծրագրված հոյակապ շէնքը:

Մնում է, որ յանձնախումբը մշակի մի շարք գործնական միջոցներ, կազմակերպի մասնաւոր նուիրատուութիւն, դիմի գիւղի աչքի ընկնող ուսանողներին և սահմանի դպրոցի շինութեան համար մի ֆոնդ:

Բայց արդեօք մեր ուսանողները կը հասկանան հասարակութեան կարիքը և արձագանք կը տան նրա կոչին և կը նպաստեն գիւղի միակ կուլտուրական հիմնարկութեան բարեկարգվելու և առաջադիմելու թանգագին գործին: Այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան:

Ուրեմն յուսանք և սպասենք...

Մ. Ղազարեան

ՄԻ ՆՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

Մօսկվայի հայերի մէջ մտադրութիւն կայ մի մեծ, գուցէ հոյակապ, վեց-յարկանի տուն շինել հայոց եկեղեցու բակում, այն գետնի վրա, որը այժմս ազատ է շինութիւններից: Եթէ այդ մտադրութիւնը իրագործվի, հայ համայնքը Մօսկվայում կունենայ եկամուտի մի խոշոր աղբիւր՝ իր եկեղեցական-բարեգործական կարիքները հոգալու համար:

Պէտք է ասել, որ բնակարանների հարցը Մօսկվայում սուր, տագնապալից հարցերից մէկն է: Ազգաբնակութիւնը քաղաքում աճում է անսովոր չափերով. վիճակագրական վերջին տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ ազգաբնակութեան աճման $^0/_0$-ը տարէցտարի բարձրանում է, վերջին 5-ամեակի ընթացքում հասնելով $15^0/_0$-ի: Միջին թւով Մօսկվայում ժողովուրդը աւելանում է 40,000 մարդով: Անցած 1911 թւականին Մօսկվայում, չը հաշուելով 2, 3 և 4 յարկանի տները, շինված են 3000 հատ 5, 6 և 7 յարկանի տներ, և, չը նայած տների այդ անդադար աճող քանակութեան, բնակարաններ՝ հասարակութեան ապրելու համար՝ դարձեալ չը կան և նրանց գները առանց կանգ առնելու օրէ-օր բարձրանում են: Հասկանալի է, որ եթէ Մօսկվայի հայ հասարակութիւնը վճռի ձեռնարկելու մի մեծ տան շինութեան, ի հարկէ, որոշ յարմարութիւններով, նա առանց զգալի, շօշափելի օգուտի չի մնայ, մանաւանդ որ հայկական եկեղեցին և նրան պատկանող ազատ գետինը գտնվում են քաղաքի կենտրոնում:

Ես մի առաջարկութիւն ունէի այդ նոր շինվող տան մասին, և չը գիտեմ նա ո՛րքան իրագործելի է:

Ինձ թւում է թէ հայերի թիւը Մօսկվայում, որ այժմս բաւական մեծացել է, մօտ ապագայում նոյնպէս չի կրճատվի, չի դադարի աճելուց: Պատճառները, թւում է, միևնոյն են, ինչ որ գոյութիւն ունէին մինչև այսօր: Մի կողմից հայերի կապը Ռուսաստանի հետ, երկրորդ՝ Մօսկվայի առաւելութիւնները գաւառական կեանքի դէմ: Լինելով խոշոր կենտրոն թէ կրթութեան և թէ արդիւնաբերական՝ Մօսկվան դէպի ինքը պիտի միշտ ձգած պահէ հայերի ամենագործօն, ամենաեռանդուն էլեմենտները՝ նրանց թէ մտաւոր կրթութիւն տալու և թէ նրանց վաճառականական կարիքները կամ ձգտումները բաւարարեցնելու կամ շոյելու համար: Առհասարակ այդ դերի մէջ են գրեթէ բոլոր խոշոր կուլտուրական կենտրոնները. Կ. Պոլսի մէջ, ասում են, այնքան հայ կայ, որքան գուցէ Վանի և Բիթլիսի վիլայէթներում՝ միասին վեր առած: Դա մի կողմից:

Միւս կողմից ինձ թւում է, որ հայերը Մօսկվայում, ուր և այժմ յայտնի իրաւունքներ ունեն իրանց առանձին-հասարակական գործերի վրա, մօտիկ ապագայում չեն զրկվի այդ արտօնութիւններից: Ընդհակառակը, կարելի է ենթադրել, որ այդ արտօնութիւնների ծաւալը պիտի աւելի ես ընդարձակվի, եթէ սկզբունքով ընդունում էք քաղաքակրթութեան անդադար առաջխաղացութեան պրօցեսի օրէնքը: Ապակենտրօնացման, ինքնակառավարման պրօցեսը, որը մեր օրերում սպառնում է համակել բոլոր ժողովուրդներին, թւում է, մօտիկ ապագայում հայերի ձեռքը պիտի տայ նրանց առանձին-համայնական գործերից շատ-շատերի ղեկը թէ Մօսկվայում և թէ ուրիշ տեղեր:

Եթէ ճիշդ են իմ դրութիւնները, որ Մօսկվայում հայերը ո՛չ թէ պիտի շարունակեն մնալ, այլ և՛ աճել իրանց թւի մէջ և, երկրորդ՝ որ նրանց մօտիկ ապագայում պիտի ներկայանայ առիթ՝ հսկելու իրանց համայնական-ազգային գործերի վրա. եթէ ճիշդ են այդ դրութիւնները, թւում է, թէ Մօսկվայի հայերը, ձեռնարկելով այսօր-վաղը մի նոր խոշոր տան շինութեան, սխալված չէին լինէր եթէ այդ դեռ չը սկսած շինութեան մէջ վերապահէին իրանց մի անկիւն՝ համախմբվելու ու խորհրդակցելու համար իրանց կոմպետենցիային ենթակայ ազգայնական-հասարակական գործերի վերաբերմամբ:

Մի այդպիսի անկիւն, իր յարմարութիւններով հանդերձ—դահլիճով, բեմով, ընթերցարան-գրադարանով և այլն—անհրաժեշտ է հայերի համար մանաւանդ Մօսկվայում, ուր հայկական ակումբի անհրաժեշտութեան կարիքը վաղուց է, ինչ յուզված է հասարակական գիտակցութեան մէջ և ուր ինտենսիվ մտաւոր-կուլտուրական կեանքը՝ միացած դրամների առատութեան հետ՝ վաղուց է, ինչ ստեղծել է պայմաններ, որոնք հնարաւորութիւն են տալիս Մօսկվայի հայերին ներգործական դեր կատարելու և առհասարակ ազդելու հայկական-հասարակական՝ կեանքի բոլոր կալուածքի վրա:

Իմ ուրուագծած միտքը—նոր շինվող տան մէջ մի յարմար անկիւն պահել իր համար, իր սեփական հոգսերի համար—իր նիւթական ծանրութեան կողմից, թւում է, այնքան անհարկու չէ կարող լինել, որպէսզի նրան չը կարողանային իրագործել նոյնիսկ եզակի անձնաւորութիւնները: Այդ հաստատութեան հետ նրանք ընդմիշտ կապած կը լինէին իրանց անունները: Անհրաժեշտ է միայն, որ այդ անձնաւորութիւնները, խոշոր գումարների հետ միասին ունենային հասարակական ընազդումներ և բարձր, ազնիւ արժանաւորութիւններ: Եւ ինձ թւում է, որ հայկական կլուբը, որը այժմս հիւծվող դրութեան մէջ է, կարող էր մի անգամից զարթնել, կենդանութեան նշոյլներ ցոյց տալ և ապրել, եթէ տեղափոխվէր մի այդպիսի, իր համար յարմարութիւններով շինված, բնակարանի մէջ:

Առ. Ղուլեան

Մօսկվա, 11 փետրվարի

ՈՉ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ, ՈՉ ԳՈՎԵՍՏ, ԱՅԼ ԳՈՐԾ, ԳՈՐԾ ԵՒ ԳՈՐԾ

Անցաւ հին տարին և, բոլորս բարի երթ մաղթեցինք նրան:

Մեզանից նրանք, որոնք հետաքըրքըրվել են մեր հասարակական կեանքով, բոլորն էլ քիչ թէ շատ գաղափար կազմած կունենան հին տարու մեզ հասցրած չարիքների և օգուտների մասին:

1911 թ. մեծ մասով աչքի է խփում իր բողոքներով կեանքի այս և այն երևոյթների, այս ու այն հաստատութիւնների և անձերի մասին: Եթէ վերցնենք մեր հասարակական կեանքի արտայայտիչ որևէ օրգանի, օրինակ «Մշակի» համարները սկզբից, թերթելով հասնենք մինչև վերջին համարը, համարեա իւրաքանչիւր համարում մեր աչքին կը խփեն այդպիսի բողոքներ, որոնց, անխուսափելիօրէն ենթարկվում են ուսուցիչը և քահանան:

Ուսուցիչը և քահանան կարծես մեր կեանքի պալարներն են, և իւրաքանչիւր՝ տեղից բարձրացող իրաւունք է համարում իր թոյնը, իր ողջ մաղձը այդ խեղճերի գլխին թափել: Եւ բնականաբար թէ ուսուցիչը և թէ քահանան պիտի ինքնապաշտպանութեան դիմեն, իրանց անունը, վարկը ժողովրդի աչքին չը կորցնելու համար: Եւ ահա կրկին առաջանում է մի սարսափելի քաոս: Մեղադրվողները իրանց համար են կուսակիցներ որսում, մեղադրողներն իրանց, և աղմկվում է գիւղը, պլեկծվում, յուզվում, իսկ թէ դրանից ի՛նչ է առաջանալու, այդ պարզ է, որովհետև «թայֆայականութիւն» բառը հէնց ինքը բնորոշում է իր ինչ լինելը, երբ դրա վրա աւելանում է տգէտ գիւղացու վայրենի կատաղութիւնը:

Ուրեմն ի՞նչ անել, չը բողոքե՞լ:

Ո՛չ, ոչ էլ այդ, որովհետև այն ժամանակ վատութիւնը, անպիտանութիւնը աւելի կարմատակալեն: Բայց և այդ պատահական լուրերը գերոյի արժէք չունեն և միայն ու միայն մնում են լրագիրների համարներում:

Պարոնայք բողոքողներ, ձեր բողոքները այնպիսի հիմքերի վրա դրէք, որ վերափոխվեն գործի և ոչ թէ դառնան անհատական բանակռիւ. իսկ մեր կարծիքով՝ լրագրութիւնը չէ կարող և նոյնիսկ չը պէտք է լինի ձեր կռիւների արտայայտութիւնների ասպարէզը, և իւրաքանչիւր բարոյական մարդ չը պէտք է օգտվի խմբագիրների՝ գործին անտեղեակ լինելուց և ի չարը գործադրէ նրանց հաւատը դէպի ինքը:

Մեզանում, փառք Աստուծոյ, կայ թէ հոգևոր կառավարութիւն և թէ թեմական խորհուրդ, տեսուչ, որոնց կարելի է դիմել քահանաների և ուսուցիչների մասին եղած ամեն տեսակի բողոքներով:

Ազատ թողնենք լրագրութիւնը, որպէսզի նա կանգնի իր բարձրութեան վրա, ընթերցող հասարակութեան մտաւոր սնունդ մատակարարելու և ոչ թէ քարշ տանք նրան, վայր գլորենք, բամբասանքների և կռիւների արտայայտիչ դարձնենք:

Մի հարց ևս: Օրինակ՝ գրվում է, թէ այս-ինչ քահանան կամ ուսուցիչը տգէտ են, վատ վարք ու բարքի տէր են և այլն. ի՞նչ մեղաւոր են նրանք իրանց տգիտութեամբ և մենք ինչ իրաւունքով նրանցից պահանջներ ենք անում. կարող ենք կօշկակարից պահանջել, որ նա ուսուցչութիւն անի: Ի հարկէ, այս ծիծաղելի է: Մեր կարծիքով ծիծաղելի է նաև մեղադրվողների մի մասն էլ, որը նոյնպէս բնականաբար դիմում է մի այլ միջոցի՝ սողալու և քծնելու, որը աւելի զզուելի է, քան ամեն տեսակի յանցագործութիւնները:

Ահա մի մարդ, քիչ թէ շատ գրել-կարդալ գիտեցող, որին դուր չէր գալիս այս կամ այն անձնաւորութիւնը, կամ հաստատութիւնը, և վերցնում լուր է տալիս լրագրին, որ [illegible] այս է, այս է և այլն, և այլն, և այլն: Շատ անգամ էլ մի քանիսը, կամենալով իրանց անունն տպագրված տեսնել, իրանց կռիւներին զոհ են դարձնում սրան կամ նրան: Ու լրագրի համարներում՝ մէկ էլ տեսաք՝ զանազան այդպիսի պատահական լրատուների յօդուածներ լոյս տեսան, որոնց իսկութեան համար ոչ ոք, նոյնիսկ ինքը լրատուն չէ կարող երաշխաւորել:

Մեր նպատակը չէ այստեղ պաշտպանել քահանաներին և ուսուցիչներին մեղադրանքներից. որովհետև մենք էլ համոզված ենք, որ այդ անձնաւորութիւնները իրանց կոչման բարձրութեան վրա չեն կանգնած, ու նրանք մեր կեանքում թարախակալած վէրքերի են նման, և այդ բոլոր մեղադրանքների $99^0/_0$-ը տեղին է. բայց կը կամենայինք գիտենալ, թէ արդեօք այդ զանազան թղթակցութիւնները ունեցան իրանց արդիւնքը, մի բանի նշանակութիւն ունեցան թէ ոչ:

Ո՛չ, ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Այդ ամենը փոխանակ որևէ օգուտի՝ հազարաւոր վնասներ են հասցնում:

Ենթադրենք, որ լրատուն գրեց, թէ ուսուցիչ X-ը վատ է դասաւանդում և աշակերտներին աւելի բթացնում, քան օգուտ հասցնում. բայց X-ը փոխեց իր դասաւանդման եղանակը և աշակերտներին օգտաւէտ եղա՞ւ: Ո՛չ: Այդպիսիների մասին եղած բողոքը արդեօք տուեց: Ո՛չ:

Նրանք մեղաւոր չեն, պէտք է փնտռել մեղքի արմատը, ապա սրերը մերկացրած յարձակումներ գործել:

Ի՞նչ մեղաւոր է, օրինակ, մի «բաննահ», երբ կարիքից դրդված քահանայ է ձեռնադրվել և մի մեծ հօտի «տէր» դառնալ: Մեղաւորը ինքը չէ, այլ ձեռնադրութեան հրաման տուող հիմնարկութիւնը. ահա սրա արմատը, որից պիտի բռնել: Ի՞նչ մեղաւոր է տգէտ ուսուցիչը, երբ ուսուցիչ է դառել սերունդ «դաստիարակելու»: Նա մեղաւոր չէ, այլ, եթէ ունի վկայական, մեղաւորը մեր միջնակարգ դպրոցներն են. իսկ եթէ չունի անգամ այդ թղթի կտորը, մեղաւոր է թեմական խորհուրդը, որը անուշադրութեան է մատնում համարեա ամեն այսպիսի գործ. ահա և սրա արմատները:

Ուրեմն փոխանակ անձնաւորութիւնների մեղադրելու՝ պիտի մեղադրել այն հաստատութիւնները, որոնց թևի տակով են անցնում այդ անձերը, և ամեն կերպ պիտի աշխատել կանոնաւոր, հաստատուն հիմքերի վրա դնել ամեն ինչ, որպէսզի գործ առաջանայ և ոչ լրագրի համարում մոռացութեան բաժին դառած որևէ լուր:

Ահա այդ ժամանակ այլևս կարիք չի լինի բողոքի և զանազան չարիքներ չեն առաջանայ, որովհետև արդէն $99^0/_0$-ը իրանց կոչման մարդիկ կը լինեն և ոչ անպիտաններ:

Պէտք չեն թղթի վրա մնացող բողոքներ և ոչ էլ նոյնիսկ գովեստներ, այլ հարկաւոր է գործ, գործ և գործ:

Ժամանակ է, որ իւրաքանչիւր հաստատութիւն իր դերը ստանձնէ:

Արշալոյս Տէր-Յովհաննեան

Ներքին-Ագուլիս

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱԿ. ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀՈՒ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

Պեատիգօրսկ, 15 փետրվարի

Անցեալ տարի կարդացինք տիկ. Սաթենիկ Զաքարեանի ուսուցչութեան 25 երկար, մաշող տարիների աշխատութիւնների գնահատում տուող պսակը...

Անցնում են տարիներ, ու՛մ հոգսն է անյայտութեան մէջ, թէկուզ մեղուի ժրաջանութեամբ գլուխը քարշ աշխատող ուսուցիչուսուցչուհիների մասին հետաքըրքըրվել: Նրանք միայն և միայնակ աշխատել գիտեն: Հէնց այն ժամանակ, երբ Շուշու թեմական և Ներսիսեան դպրոցի 25—30 տարվայ աշխատաւորների յոբելեանները էին տօնվում, տ. Սաթենիկը նկարագրեց և իր 25-ամեայ ուսուցչական գործունէութեան յոբելեանի փառաւոր կատարումը, դպրոցներից խսպառ հեռացվելը:

Երէկ «Մշակի» № 30-ում կարդացի տ. Սաթենիկի մի ուրիշ թղթակցութիւնն ևս, որը մեր դաժան իրականութիւնն է նորից բաց անում: Երկար տարիների սիրած ասպարէզում ծառայած անհատի դպրոցից հալածված ժամանակի վիճակն է պարզում: Ինչո՞ւ չը մտածեցին՝ ինչով պիտի ապրէ և ապրեցնի իրանից հաց սպասող հինգ որբիկներին:

Ուսուցչական ֆօնդի գոյութիւնն էլ զուտ բարեգործական, ողորմելու սկզբունքով է դրված և ըստ ամենայնի երջանիկների ձեռքումն է: Անհրաժեշտ է խնդիր ներկայացնել, մարդիկ մէջ գցել, հետևանքին էլ համբերութեամբ սպասել: Ինչո՞ւ ծառայած, գործից հազար ու մի պատճառներով զըրկված և գործելու անընդունակ (ծերութեան և տկարութեան պատճառով) ուսուցիչների մասին տեղեկագիր չէ կազմվում և հոգացողութեան նիւթ դառնում: Ինչո՞ւ են ստիպում մուրացողի վիճակին հասնել:

Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան տեղիս ճիւղի վարչութեան այսօրվայ նիստը իր խորհրդակցութեան նիւթն էր դարձրել տ. Սաթենիկի լքված վիճակը և վերև բերած խնդիրների շուրջը ատքերի փոխանակութիւն կատարելով իր սուղ միջոցներից 10 ր. որոշեց անմիջապէս ուղարկել նրան:

Որ ուսուցիչների բաղդի հետ խաղացողները շատ անտարբեր են գտնվում իրանց զոհի վիճակի վերաբերմամբ, դրա ապացոյցը Ս. Զաքարեանցը առաջինը չէ և ո՛չ էլ վերջինը: Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան խորհուրդը պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնէ այդ մասին յատկապէս բազմաշխատ տիկնոջ և նրա որբերի վրա:

Մարգ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ձիւնը Գիւլագարակում

Գիւլագարակ (Լոռ. շր.), 18 փետր.

Մեզանում դեռ ևս շարունակվում է ձիւնը, որի հետևանքը եղաւ այն, որ ճանապարհները սաստիկ ցեխոտվել ու երթևեկութիւնը միանգամայն դժուարացել է: Օրերը անցնում են մառախլապատ ու ամպամած. մինչև այժմ օրերը տաք էին, բայց հիմա սաստիկ ցրտել է:

Ամսիս 14-ին, Տեառնընդառաջի տօնին, եկեղեցում առաջին անգամ երգեց տեղիս ծխ. դպրոցի միաձայն երկսեռ եկեղեցական խումբը, իր ուսուցչի ղեկավարութեամբ. երգեցողութիւնը ընդհանուր առմամբ անցաւ բաւարար. աղօթող ժողովուրդը գոհ և ուրախ սրտով հեռացաւ եկեղեցուց: Եկեղեցական խումբը մեզանում նորութիւն է, որը պատրաստվում էր նոյեմբեր ամսից. նոյն խումբը երկրորդ անգամ եկեղեցում կերգէ մարտի 10-ին ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին, իսկ երրորդ անգամ՝ Զատկին: Ուսուցչի այդ քայլը գնահատելի է:

Կայծօն Շքեղեան

Կեանքը Հաղրութում

Հաղրութ (Կարեաբ. գ.), 19 փետր.

Մի քանի ժամանակ սրանից առաջ տեղիս տանուտէրի շունը կատաղում է, և երբ այդ իմացվում է, շանը սպանում են:

Այդ դէպքից մի քանի շաբաթ անցնելուց յետոյ, կատաղում է նոյն տանուտէրի էշը: Երկար ժամանակ էշի անսովոր խաղերը վերագրում են շատ գարի ուտելուն, բայց երբ խաղերը չափազանցութեան են հասնում, տէրը ընծայում է իր ազգականին բանեցնելու: Վերջինս անգիտակցաբար բերում է և իր եզների հետ միասին կապում, սակայն միւս օրը վերադարձնում է տիրոջը, որովհետև ամբողջ գիշերը էշը եզներին հանգիստ չէ տուել:

Նոյն էշը կծում է և մի աշակերտի ոտից, և միայն այդ դէպքից յետոյ է սպանվում էշը:

Այս մասին լուր է հասնում Կարեագին, որտեղից բժիշկ է գալիս (ветеринаръ), հաւաքում նախիրը և սկսում գիւղացիներից հարց ու փորձ անել այն դէպքերի մասին, որոնց մասին մենք արդէն յիշեցինք: Ինչ ասել կուզէ, որ բոլորը բժիշկին խուսափողական պատասխան են տալիս, բացի, ի հարկէ, տանուտէրից և իր բարեկամից:

Հաւանական է, որ վարակվածների թիւը աւելի մեծ է, քան ենթադրվում է, բայց այդ թագցնում են:

Երկու շաբաթ անցնելուց յետոյ, կծած աշակերտին ծնողները «մտադրվում» են տանելու Թիֆլիս:

Ով կասկած ունի, որ ինքն էլ կարող է վարակված լինել, գնում է «օջաղը»...

Փրկարար հրեշտակի դեր խաղալ այսպիսի դէպքերում կարող են մեր գիւղական ուսուցիչները, բացատրելով «օջաղների» վնասակար լինելը և միաժամանակ ցոյց տալով իսկական բժշկվելու միջոցները:

Մեր գիւղում կան մօտ 15 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ (որոնցից 9 հայ): Հ. Մ.

Համերգ Կարսում

Կարս, 20 փետրվարի

Ղեկավարութեամբ հայոց դպրոցի ուսուցիչ Մեհրաբեանի, ամսիս 19-ին քաղաքային ժողովարանի դահլիճում կայացաւ խմբական-համերգ, բաղկացած մօտ 40 մանր ու խոշոր երկսեռ երգողներից, որոնք հագել էին տեղական զանազան տարազներ. ոմանք քիւրդի տարազով, ոմանք ախալցխացու, ոմանք մշեցու, և այլն:

Առաջին բաժնում երգեցին «Որ վառեցեր», «Գարուն ա, ձիւն ա եկե», «Հիմի էլ լռենք», «Մարոյի երգը», «Լօ-լօ-լօ» քիւրդական մարշ և այլն:

Երկրորդ բաժնում տ. Վարդանեանցը դաշնամուրի վրա նուագեց, պ. պ. Ալիխանեանցը և Բժշկեանցը ջութակների վրա նուագեցին և վարագոյրն իջաւ: Ցաւալ բաժին էր. գոնէ ինձ վրա տպաւորութիւն չը թողեց:

Երրորդ բաժնում խմբովին երգեցին՝ «Սարերի հովին մեռնեմ», «Շաղեր ջան», «Թող քո երկիր» և այլն...

Սրանից յետոյ սկսվեցին պարեր. ես հեռացայ: Դահլիճը լիքն էր մեծ մասամբ դպրոցական աշակերտներով, մանր-մունր երեխաներով, գողի պէս ներս խցկվող ձրիակերներով և մի քանի պատուաւոր անձերով: Ամեն մի երգից և գործողութիւնից յետոյ ծափահարում էին, բայց այդ ծափահարութիւնը աւելի մանկական չարութիւն էր, քան զգացմունքների արտայայտութիւն: Եթէ ես հանգուցեալ Կարա-Մուրզայի համերգները լսած չը լինէի, Մեհրաբեանի համերգին գուցէ 4+ թւանշանը դնէի. բայց երբ յիշում եմ Կարա-Մուրզան, այս համերգին 3-ից աւել չեմ կարող դնել: Ամբողջ երկու ամիս փորձնական վարժութիւններ անելուց յետոյ Մեհրաբեանը հազիւ գլուխ բերեց մի համերգ: Սա կատարեալ տանջանք է:

Սարգիս Տէր-Մելքիսեդէկեան

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Անցեալ տարվայ սեպտեմբերից սկսած, ամբողջ վեց ամիս, տաւարացաւը տիրապետում է գաւառի զանազան կէտերում, այնպէս որ երբ մի տեղ կարանտինը վերցվում է, մի ուրիշ տեղ սահմանվում է, կամ երբ մի տեղում երթևեկութիւնը ազատվում է՝ մի այլ տեղ փակվում է: Չը նայելով որ այդ ախտի դէմ զօրեղ միջոցներ էին ձեռնարկված սկզբից, բայց և այնպէս նա մինչև այժմ բուն դրած ունի գիւղական այս և այն շրջանում, և այդ առիթով կարանտինի ուրուականը կօշմարի նման ճնշում է մեր անասնապահութիւնը ամեն րոպէ:

Տաւարի ժանտախտը բացի հողագործ տարրին մեծ-մեծ վնասներ հասցնելուց՝ պակաս զարկ չը տուեց նաև մեր անասնավաճառներին: Բացի այն, որ նրանց նախիրներից ընկան անգին թւով անասուններ, թանգագին գլուխներ, այլ և նիւթական ու տնտեսական զգալի վնասներ կրեցին: Դեռ մինչև այժմ էլ, երբ արդէն ձմեռը անցնում է, մեր անասնավաճառներից շատերի ծախու անասունները՝ տաւարացաւի պատճառով՝ կապված (արգելված) մնում են, և ոչ մի կողմից ճանապարհ չէ տրվում նրանց քշելու դէպի մեծ քաղաքները՝ ծախելու համար: Մինչդեռ ուրիշ տարիներում մեր տեղական անասնավաճառները իրանց մացու տաւարները յունվարին արդէն ծախած պրծած էին լինում:

Մի կողմից փողի նեղութիւնը, միւս կողմից խոտի սակաւութիւնը և նրա գների թանգութիւնը, երրորդ կողմից ծախքերի մեծութիւնը այժմ մի անելանելի դրութեան մէջ են դրել մեր չոչարներին (անասնավաճառ), որոնք իրանց անասունների արժէքից աւելի մեծ գումար պարտք և խոտի են տուել այս տարի և կերցրել իրանց մացուներին, սպասելով անհամբեր թէ այսօր կամ վաղը իրանց կը թոյլատրվի քշել իրանց անասունները դէպի Թիֆլիս և այլուր ծախելու և փողի վերածելու մանաւանդ պարքերը վճարելու համար:

Սակայն այս օրերս տեղիս չոչարներից մի խումբ մարդիկ, որոնց արգելված է նախիրները տեղից շարժել, հեռագիր ուղարկեցին Թիֆլիսի անասնաբուժական վարչութեանը, խնդրելով որ թոյլ տրվի իրանց քշել իրանց մացուները դէպի շու-

կաները, բայց ոչ մի պատասխան չէ ստացվել։ Նոյնիսկ նրանցում գտնվեցին այնպիսիները, որոնք քշեցին իրանց տաւարները ծածկաբար, առանց անասնաբոյժների թոյլտւութեան. բայց կարանտինի կայարաններում արգելվեցին առաջ գնալ, մինչև որ կարանտինի ժամանակամիջոցը լրանայ կամ թէ անասնաբոյժներից թոյլտւութիւն ստացվի՝ անասունները տեղից շարժելու համար։ Այդ բոլոր դժուարութիւնները աչքի առաջ ունենալով՝ մեր չօղարներից մի քանիսը մի շաբաթ սրանից առաջ դիմեցին Երևանի նահանգապետին, խնդրելով որ թոյլ տրվի քշել իրանց նախիրները դէպի շուկաները ծախելու համար։

Դեռ մի կողմ թողած այն զգալի վնասները, որոնք կապված են ժանտախտի հետևանքների հետ (տաւարի ընկնելը, ժամանակի երկարացումը, ժանտախտի պայմանների բարդութիւնը եայլն), մեր չօղարները ստիպված են իրանց ծախու անասունները չոր խոտի վրա պահպանել ամիսների ընթացքում, որպէսզի մասցու անասունները իրանց չաղութիւնից չընկնեն, չը նիհարանան։

Աւելի մեծ վնասը այն է, սակայն, որ մեր չօղարներից մի քանիսի փողերը, ինչպէս լսում ենք, Թիֆլիսի մսագործներից մէկը պահել է և չէ վճարում։ Սովորաբար երբ մսագործները նախիրները մասցունում են գնում, լիովին արժէքը չեն վճարում տէրերին, այլ տալիս են մի մաս։ Իսկ այս տարի մեր չօղարներից մի քանիսի տաւարի գինը—մօտ 16,000 րուբլի—Թիֆլիսի մի ինչ-որ մսագործ իրան անանկ յայտարարելով՝ հրաժարվել է վճարել, … համար … մի գրութիւն։

Ահա թէ ժանտախտի հետևանքները ինչ դժուարութիւններ են առաջացրել մեր անասնավաճառների համար, որոնք իրանց ապրանքը իր ժամանակին չեն կարողացել ստացնել և փողի վերածել, սպասելով հետզհետէ տատրացածի վերջնական դադարելուն։

Օրօրդ

Նոր-Բայազէտ, 13 փետրվարի

ԼԱՐՎԱԾ ԴՐՈՒԹԻՒՆ.

Ղալաչա(?), 14 փետրվարի

Ոչ մի ժամանակ դվնեցիները այնպէս լարված և յուսահատական վիճակի մէջ չեն եղել, ինչպէս այժմ են. դրա պատճառը սինօդի մէկը մի որոշումն է։ 1908 թւին սինօդը առանց կոնսիստորիայի գիտութեան յատկացնում է Դվինի ս. Սարգիս ուխտատեղիի արդիւնքը Բարանիցի դպրոցին. այս կարգադրութիւնը մնում է մինչև 1911 թ. նոյեմբեր ամիսը, այսինքն բարանիցը օգտվում են ս. Սարգսի արդիւնքից. սակայն դվնեցիք անցեալ տարվայ մարտ ամսին կոնսիստորիային խնդիր են տալիս, որ իրանց ս. Սարգսի արդիւնքը իրանց նոր բացվելիք դպրոցին յատկացվի, իբրև ամենաաղքատ գիւղացիների. Կոնսիստորիայի … վրա, սինօդը նոյեմբեր ամսին օրացորեան վճռով որոշում է յատկացնել ս. Սարգսի արդիւնքը Դվինի նորաբաց դպրոցին։ Սինօդի յիշեալ վճիռը կենդանացնում … թեան մէջ մրափած գիւղացիներին. կարծես մօտալուտ … բոլորն էլ … ուսուցիչ հրաւիրվեց …, 30 աշակերտ-աշակերտուհի … դպրոցի համար յարմար շէնութիւն չը կար. այդ բացը … համար նոյն գիւղի … Միքայէլ Դերիանիցը դպրոցին յարմար իր երկու սենեակները … դպրոցին, քանի այդ դպրոցը գոյութիւն կունենայ իրանց գիւղում։ Կանոնաւոր ուսումը սկսվել էր նոյեմբեր ամսին։ Դվինը Ղամարլուի … գիւղն է, բաղկացած է 68 … ծխից, չէ ունեցել մինչև օրս դպրոց, եկեղեցու … պատերն են … Այսպիսի աղքատ գիւղն հարկաւոր է օժանդակութիւն, նայած։ Բարանեան 200—274 … բաղկացած, … Թիֆլիսում և Բագւում … բարանիցիներ. … նրանցից մէկն է Աբէլ Աֆրիաթեանցը, որ կառուցանում է Բարանիցում դպրոցի համար նոր երկյարկանի շէնութիւն։ Կան և աւելի հարուստները, … ս. Սարգսի … դրսից ստացած … համար այնքան էլ վճռական նշանակութիւն չէ կարող ունենալ, քանի որ իրանք կարող են ապահովել դպրոցի գոյութիւնը ընդ միշտ։

Սինօդի նոյեմբերի վճիռը գիւղում և Թիֆլիսում գտնված բարանիցիներին ալեկոծեց, ժողովներ գումարեցին, ամեն տեսակ միջոցների դիմեցին, որ դվնեցիներին զրկեն ս. Սարգսի արդիւնքից, և բարանիցէք իրանց խօսքը տեղ հասցրին։ Դեկտեմբերի 28-ի օրացորեան վճռից ս. Սարգսի արդիւնքը նորից Բարանիցի դպրոցին յատկացվեց. գրգռված կրքերը հանդարտեցան, հրճվում են բարանիցէք։ Սինօդի դեկտեմբերի 28-ի վճիռը բացի նիւթականից՝ ունի նաև բարոյական մեծ նշանակութիւն։ Սինօդը, էջմիածինը, որ ընդհանուր հայութեան միակ բարձր ատեանն է, դէպի որն ամենքն էլ ակնածութեամբ են վերաբերվում, այժմ չը տեսնված տխուր ազդեցութիւն թողեց իր վճռով։ Գիւղացիք հասկացան, որ սինօդի անդամները մասնաւոր մարդկանց աւելի են ենթարկվում, քան բուն արդարութեանը։

Դվինի ս. Սարգսի արդիւնքից օգտվելիս են եղել գլխաւորապէս գործակալները. Թերթեցէք հաշւեմատեանները. իւրաքանչիւր տարի 15—20 րուբլի առեանին են ներկայացրել, իսկ հազարներով իրանց գրպանը դրել. սրա արդիւնքով քանի-քանի երիտասարդներ կրթվել են, անգամ կալուածքների տէր են դառել. օգտվել են 17—18 ձիգ տարիներ, օգտվել են և նրանից յետոյ, ով ոք չէ խօսել, դիմացել են ուրիշները. բայց երբ հերթն ուրիշներին հասաւ օգտվելու, վայնասուն բարձրացրին։ Թող քննութիւն լինի, թէ ով է իսկապէս օգնութեան արժանի—դվնեցիք թէ հարուստ, ապահովված բարանիցէք։

Արդարութիւնը պահանջում է ս. Սարգսի արդիւնքը նորից յատկացնել դվնեցիներին, որպէսզի այդ տնտեսապէս քայքայված գիւղը ոչ թէ դէպի կործանումն գնայ, այլ դէպի կենդանութիւն։

Ֆօրտէր

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Ե. Վատացին փետրվարի 22-ին այցելեց Միքայէլեան հիւանդանոցն և մանրամասն կերպով դիտելուց յետոյ յայտնեց, որպէսզի ներկայ շինութեան … նոր շէնքեր, իսկ միայարկանի շէնքը քանդվեն։

◆ Երէկ, հինգշաբթի, փետրվարի 23-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատում քննվեց «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթարի դատաստանական գործը, որ ծագել է անցեալ 1911 թւի «Մշակի» № 66-ում զետեղված յօդուածի առիթով հանրահռչակ Իլիոդոր հոգևորականի գործունէութեան մասին։ Դատարանի կազմը հետևեալն էր. նախագահ Բոգորոդսկի, անդամներ՝ Բօլգերով և Բոնին, դատախազ Վասիլևը։ Այդ գործը քննվել էր անցեալ տարի, օգոստոսի 19-ին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանում, և Ա. Քալանթարը ճանաչված էր արդար։ Սակայն դատախազը յարուցել էր բողոք այդ վճռի դէմ, և դատաստանական պալատը վերաքննելով գործը՝ դատապարտեց Ա. Քալանթարին երկու ամսվայ բանտարկութեան։ Ա. Քալանթար խնդրեց վճռի պատճէնը՝ գանգատվելու կառավարիչ սենատին։

◆ Չորեքշաբթի, փետրվարի 22-ին, Ա. Քալանթար Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան մէջ կարդաց զեկուցում Դաղստանի կուլտուրական և առանձնայատկութիւնների և առաջիկայ ցուցահանդէսի մասին։ Ժողովն ընդունեց զեկուցանողի … 1) … 2) … ցուցահանդէսի համար Ընկերութեան կողմից …։

◆ Փետրվարի 22-ին, Փոխարքայի պալատի Սպիտակ դահլիճում կովկասեան զինւորական շտաբի կապիտան Մօրօզովը կարդաց իր առաջին դասախօսութիւնը 1812 թ. հայրենական պատերազմի մասին, ներկայութեամբ Փոխարքայի զինւորական մասի օգնական ինֆանտերիայի գեներալ Ն. Շատիլովի, գնդապետ զօրամասերի գլխաւորների և բազմաթիւ օֆիցերների։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը, ի պատասխան իր 18 փետր. հեռագրի, ստացել է կաթողիկոսի տեղապահից …, որով նա յայտնում է, որ արդէն կարգադրել է Վրաստանի և Իմերեթի ժամանակաւոր կառավարիչ Եփրեմ եպ.-ի միջոցով խնդրել … Ցանձնաժողովին շուտափոյթ օգնութեան համար կոլլեկցիաների՝ յատկացնելով մի որոշ գումար, և ցորեն առնելով ուղարկել վերոյիշեալ տեղի սովեալներին»։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Կովկասի Կանանց Ընկերութեան ակումբը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը «Մշակ», «Тифл. Листокъ» և «…» թերթերի խմբագրութիւններին, ձրի լրագիր ուղարկելու համար, ինչպէս և պ. Տ. Նազարեանին՝ ակումբի հայերէն կանոնադրութիւնը ձրի տպագրելու, և Վիտենգոֆին՝ նոյն կանոնադրութեան ռուսերէն թարգմանութեան համար»։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է առաջիկայ քաղաքային վարչութեան բոլոր անդամներին ներկայացնել այն հարցերի ցուցակը շուտափոյթ կերպով, որոնք պիտի ներկայացվեն դումային մօտ ապագայում։

◆ Մի խումբ իրաւաբաններ դումայի քննութեանն են ներկայացնում … խմբի քաղաքին … հարցը։ Նրանց կարծիքով, երբ խումբը քաղաքի իրաւասութեան ներքոյ գտնվի, այն դէպքում քաղաքիս մէջ գոյութիւն ունեցող … ընկերութիւնները … կօժանդակեն այդ գործի ընդարձակման համար։

◆ Քաղաքիս էլեկտրաքարշի վրա հսկող … ցանձնաժողովը, 13 ձայնով ընդդէմ 4-ի, որոշեց չընդունել էլեկտրաքարշի վարչութեան այն պահանջը, որ վերաբերում է ձրի տրվող տոմսակների վրա լուսանկարներ փակցնելու խնդրին, որպիսի պահանջը ներկայանում է որպէս խախտումն պայմանագրի։

◆ Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը մօտ օրերս կը վերջացնի Անդրկովկասի այլ և այլ տեղերից ստացված վիճակագրական տեղեկութիւնների կազմումը, որոնք վերաբերում են 1911 թ. բերքին։

◆ Երկրագործութեան դեպարտամենտի կարգադրութեան համաձայն մարտի 1-ից կազմակերպվում է կաթնատու կովերի դանիական ձևով կերակրելու գործը Կարսի շրջանի երեք գիւղերում, այն է՝ ռուսաբնակ Վլադիկարսում, հայաբնակ Ղարաղալայում և թիւրքաբնակ Հաջի-Խալիլում։

◆ Բօրչալուի գաւառի աղնուականութեանը թոյլատրված է փետրվարի 28-ին Շուլավէր գիւղում աղնուականութեան համագումար հրաւիրել։

◆ Մանր վարկային գործերը վարող վարչութիւնը թոյլատրել է մանր վարկի ընկերութիւններ բանալ Գօրու գաւառի Լամբրզանա և Կասպի գիւղերում։ Առաջինին տրվելու է 2000 րուբլի և թոյլատրված է վերցնել կարճժամանակեայ փոխառութիւն 5000 րուբլի գումարի, իսկ երկրորդին, իբրև հիմնական դրամագլուխ տրվելու է 1000 րուբլի իսկ կարճ ժամանակեայ փոխառութիւն՝ 3000 րուբլի։ Իւրաքանչիւր անդամ կարող է ունենալ 100 րուբլի վարկ, առանց գրաւականի, իսկ 200 րուբլի վերցնելու համար պիտի ներկայացնէ գրաւական։

◆ Ցայտնի դասախօս Պ. Կոգանը Բաքւում կը կարդայ երեք դասախօսութիւն։ Նոյն քաղաքում ապրիլի 2-ին և 3-ին դասախօսութիւններ կը կարդայ նաև Գրիգորի Պետրովը։

◆ Վաճառականների աւագ Ա. Մելեանը թոյլտւութիւն է խնդրում պաշտօնական իշխանութիւնից, գումարելու վաճառականների ժողով մի շարք հարցերի լուծումն տալու համար։

◆ Զատիկ շաբաթից, սկսած մինչև մայիս ամիսը Վրաց թատրոնում վրաց դերասանական խումբը կը կազմակերպէ մատչելի գներով ժողովրդական ներկայացումներ։ Դերասանական խմբի կազմը այդ առիթով կուժեղացվի և կը կազմվի նոր ռեպերտուար։

◆ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւնը թոյլ տուեց բժ. Մ. Գեգեչկոռին(?) հրատարակել Իլիա Ճավճավաձէի աշխատութիւնների լիակատար ժողովածուն, այն պայմանով սակայն, որպէս զի հրատարակութիւնը լինի հարուստ և գեղեցիկ։ Իսկ ինքը վարչութիւնը մտադիր է նոյն հեղինակի աշխատութիւններից էժանագին հրատարակութիւններ անել։

◆ Փետրվարի 23-ին առաւօտեան Թիֆլիսի ուղղափառ սեմինարիայի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ դասարանների աշակերտները (բացի ռուսներից ու յոյներից), հաւաքվելով միջանցքներում աղմկում էին և չէին ուզում դասարանները մտնել, չը նայած որ սեմինարիայի վարչութիւնը նրանց յայտարարում էր կարգ ու կանոնը չը խանգարել։ Այդ պատճառով հրաւիրվեց ոստիկանութիւն, եկաւ նաև ոստիկանապետը, որը մերժելով աշակերտների հետ որևէ խօսակցութիւն ունենալ, հրամայեց նրանց դասարանները մտնել։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց աշակերտներից 15 հոգու, որոնք աւելի ակտիվ կերպով էին երևան եկել։

◆ Մեծ-Պասի հինգերորդ շաբաթին Վրաց թատրոնում կը խաղացվի առաջին անգամ նոր օպերա վրաց լեզուով «Կուդուեմելա»(?) (Տորամանկ աղուէս) անունով։

◆ Զվէշկնիի ս. Աւետեաց եկեղեցու երկսեռ դպրոցի հոգաբարձութիւնը ստացել է հանգուցեալ Ալէքսանդր Մանթաշեանի կտակի համաձայն նրա ժառանգներից 1000 ր.։

◆ Պրոֆ. Սիվերսը Թիֆլիս կը գայ մարտի 12-ին, քաղաքային ինքնավարութեան այլ և այլ հաստատութիւնների հաշւապահութեան վերակազմութեան համար։

◆ Հաւլաբարի հասարակական ակումբը 500 րուբլի է յատկացրել բարեգործական նպատակների համար, որպիսի գումարը ակումբի աւագների խորհուրդը դրել է հասարակական հաստատութիւնների տրամադրութեան ներքոյ։

◆ Բագւում ոմն Գուլովաչեվ ուզեցել է շահագործել Վրաստանի թագուհի Թամարայի մահվան 700-ամեակը և ուզեցել է այդ առիթով երեկոյթ կազմակերպել։ Այս մասին տեղեկանալով Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան Բագւի ճիւղի վարչութիւնը, դիմել է քաղաքապետ Մարտինովին, խնդրելով արգելել այդ երեկոյթը։ Քաղաքապետի կողմից արդէն արգելված է այդ երեկոյթի կազմակերպումը։

◆ Այս օրերս Բագու պիտի ժամանեն յայտնի դասախօսներ Վ. Պոսսէ և Գրիգորի Պետրովը։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» երէկվայ 39-րդ համարի մատենագրութեան բաժնում սպրդել է մի սխալ։ Յօդուածի ամենից վերջին պարբերութեան նախավերջին տողի վրա տպված «չը գործեն» բառը պէտք է լինի «կը գործեն»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Т. М. Филоянъ. „Руководство по торговой и банковой бухгалтеріи" по двойной системѣ. (Теорія и практика)"; цѣна 3 р.

Հաճութեամբ պէտք է արձանագրել, որ գիտնական հաշւապահութեան անհրաժեշտութեան գաղափարը քանի գնում, այնքան աւելի ու աւելի է տարածվում մեր առևտրի հասարակութեան մէջ։ Խօսքիս ապացոյցներ շատ կան։ Հէնց վերցնենք առևտրական ուսումնարանները և հաշւապահական դասընթացները, որոնք Կովկասի գլխաւոր կենտրոններում գոյութիւն ունեն, և նրանց թիւը մէկ չէ կամ երկու։

Միայն Թիֆլիսում գոյութիւն ունեն երկու միջնակարգ առևտրական դպրոց, երկու ստորին կարգի առևտրական դպրոց և բազմաթիւ հաշւապահական դասընթացներ, որոնք տարածում են առևտրական գիտութիւններ մեծ կամ փոքր չափով։ Սակայն այս գիտութիւններին նուիրված հրատարակութիւններ շատ քիչ ենք տեսնում և եղածներն էլ շատ քիչ բացառութեամբ լիովին չեն կարողանում բաւականութիւն տալ այն մեծ պահանջին, որ նկատվում է մեր նոր սերնդի մէջ դէպի այդ գիտութիւնները։

Ձեռնարկ կազմելը հեշտ բան չէ։ Կազմողը անպատճառ պէտք է ի նկատի ունենայ ոչ միայն գիտութեան, այլ և մանկավարժական պահանջները, որպէսզի ուսանողները գրքից այն օգուտը ստանան, ինչ որ նրանք սպասում են. մինչդեռ կան ձեռնարկներ, որոնցից բան հասկանալու համար հարկաւոր է գլուխ կոտրել։ Մանաւանդ հարկաւոր է ի նկատի ունենալ նաև այն հանգամանքը, որ մեր հասարակութեան մէջ քիչ չեն այնպիսիները, որոնք միջոցներ չունենալով յաճախել մասնագիտական ուսումնարանները՝ ստիպված են ինքնակրթութեամբ լրացնել իրանց ուսման պակասը, իսկ այս բանի համար չը կան յարմար ձեռնարկներ ոչ միայն հայ լեզուով, այլ նոյնիսկ ռուս լեզուով. Ուստի ամեն մի ձեռնարկ, որ փոքր ի շատէ յարմարեցված է այսպիսի պահանջներին բաւարարութիւն տալու, պէտք է ուրախութեամբ ողջունել։

Այդ տեսակ ձեռնարկների կարգին է պատկանում Տիգրան Փիլոյեանի նոր լոյս տեսած կրկնակի հաշւապահութեան ձեռնարկը, որի վերնագիրը վերը բերեցինք։ Այդ գրքի ամենամեծ առաւելութիւնը, որ մենք նկատեցինք, դա նրա ուսանելի առարկայի պարզ ըմբռնումն է իր դիւրըմբռնելի և բազմակողմանի բացատրութիւններով. տեղ-տեղ առարկայի դժուար տեղերը բացատրված են գծագրական միջոցով (графически)։ Նիւթը առնված է առատութեամբ մեր տեղական առևտրական կեանքից և բազմապիսի է։ Նիւթի դասաւորութիւնը պատշաճաւոր։

Անուշադիր չեն թողնված երկրորդական և երրորդական հարցերը։ Գիտնական տերմինները բերված են նաև ֆրանսերէն, գերմաներէն և անգլերէն լեզուներով։ Միևնոյն ժամանակ այս էլ պէտք է ասել, որ տեսական մասին վերաբերեալ աւելորդաբանութիւնները, որոնք տեղի են ունենում համալսարաններում կամ գիտնական ամսագրերում, չը կան. և լաւ է որ չի կան։ Նրանք ոչ միայն մթնացնում են պարզը, կամ պահանջում, որ օգտվողը շատ զարգացած լինի, այլ և ստուարացնելով գիրքը՝ թանկացնում են նրա գինը։

Ներկայ գիրքը մի լաւ ձեռնարկ է բոլոր նրանց համար, որոնք կարող են հասկանալ ռուսերէն և կուզեն ծանօթանալ կրկնակի հաշւապահութեան, իբրև մի գիտութեան հետ։ Կան տպագրական սխալներ՝ տպարանի կամ սրբագրչի անուշադրութեան և անփութութեան պատճառով, բայց դրանք շատ չեն և չեն խանգարում գրքի լաւութեանը և պէտքականութեանը՝ գործածութեան համար։ Գիրքը տպված է մեծ դիրքով, լաւ թղթի վրա և արժէ 3 ր.։

Ն.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Ազատն», օրգան Ղարադաղի Ազատական Գիւղի Հայրենակց. Միութեան, 1912 թ. № 1, Թաւրիզ. 2) «Կայծեր» ամսաթերթի 1911 թ. № 8, Կ. Պօլիս։ 3) «Բժիշկ» ամսաթերթի 1911 թ. № 11—12, Տրապիզոն։ 4) «Armenia» ամսագրի 1911 թ. նոյեմբերի համարը, Նիւ-Եօրկ։ 5) «Биржевой Ежемѣсячникъ» հանդէսի 1912 թ. յունվարի համարը, Պետերբուրգ։ 6) «Տեղեկագիր Թիֆլիսի Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի Ծառայողների Թոշակարկղի» (11-րդ տարի), 1910 թ. յունվարի 1-ից մինչև 1911 թ. յունվարի 1-ը. էջ 21. Թիֆլիս։ 7) «Տեղեկագիր Թիֆլիսի Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի», 1909 թ. սեպտ. 1-ից մինչև 1910 թ. սեպտ. 1-ը. էջ 69, Թիֆլիս։ 8) «Նախահաշիւ Թիֆլիսի Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի 1911—12 ուսումն. տարվայ», 1911 թ., էջ 67, Թիֆլիս։ 9) «Զեկուցումն Վերստուգիչ Ցանձնաժողովի ս. Աստուածածին աւ.-եկեղեցու 1908—11 թ. թ. հաշիւների», Ալէքսանդրապոլ, 1912 թ., էջ 29։ 10) «Ոստան» եռամսեայ պարբերագրի № 4 (1911 թ. հոկտ. 1), Կ. Պօլիս։ 11) «Mèchroutiette», organe du Parti Radical Ottoman, № 27 (1912 թ. փետր.), Պարիզ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գանձակ, 31 յունվարի

Հայոց ծխական դպրոցները ունեն պատասխանատու վերահսկիչներ, թէ որքան կարևոր է այդպիսի վերահսկողութիւնը և պետական ամեն տեսակի դպրոցներում, դա ոչ մի կասկածի չէ ենթարկվում։ Պետական դպրոցներում հոգևոր իշխանութիւնը կարող է և պարտաւոր է ունենալ վերահսկողութիւն կրօնի, եկեղեցական պատմութեան և հայոց լեզուի նկատմամբ։ Սակայն այդ հսկողութիւնը աննշան բացառութեամբ բոլոր տեղերում չը կայ. այդ առարկաների դասաւանդութիւնը թողնված է դասատու ուսուցիչների խղճին և հասկացողութեանը և հոգևոր իշխանութիւնը գաղափար չունի, թէ այդ դպրոցներում ի՛նչպէս և ի՛նչ չափով են դասաւանդվում մայրենի լեզուն, կրօնը, եկեղեցական պատմութիւնը։ Իսկ ծնողների մասին խօսելը գուցէ աւելորդ է, որոնք, քիչ բացառութեամբ, թոյլ են տալիս, որ այս առարկաները զոհ բերվեն միւս առարկաներին, որոնց համար և՛ փող կայ և՛ տնային ուսուցիչ։ Հոգս չէ, թէ տղան կամ աղջիկը գիմնազիա աւարտելուց յետոյ գրական, մաքուր լեզուով խօսել և գրել չեն իմանայ։ Պետական օրէնքը թոյլ է տալիս այդ վերահսկողութիւնը կրօնական առարկաների նկատմամբ, բայց օգտվող չը կայ։

Բոլորովին այլ վիճակ ունի հայոց լեզուն այդ դպրոցներում. մինչև իսկ որոշ չէ, թէ հոգևոր իշխանութիւնը որևէ պարտաւորութիւն այդ առարկայի նկատմամբ ունի՞ թէ ոչ։ Գանձակի փոխանորդ Լևոն վարդապետը, կամենալով հսկողութիւն ունենալ նաև հայոց լեզուի դասաւանդութեան վրա, դիմել է տեղական գիմնազիայի տեսչին և յայտնել նրան իր ցանկութիւնը։ Վերջինս յայտնել է, որ այդ թոյլտւութիւնը իր իրաւունքից վեր է, և խորհուրդ է տուել փոխանորդին՝ յարաբերութեան մէջ մտնել շրջանի հոգաբարձուի հետ։ Լևոն վարդապետը դիմել է հանգուցեալ առաջնորդին և ներկայ սրբազան կառավարչին։ Վերջիններիս դիմումներին հոգաբարձուն պատասխանել է, որ ինքը դժուարանում է որևէ կարգադրութիւն անել Լևոն վարդապետին թոյլ տալու մասին և հայոց լեզուի դասերին ներկայ լինելու համար, որովհետև այս նկատմամբ օրէնքի մէջ որևէ ցուցմունք չը կայ։ Հոգաբարձուի այս պատասխանը ցոյց է տալիս, որ հոգևոր իշխանութիւնը ժամանակին ոչինչ չէ արել օրինական ճանապարհով որոշելու իր պարտաւորութեան սահմանները և հայոց լեզուի նկատմամբ պետական դպրոցներում։

Պետական դպրոցների վերաբերմամբ այսպիսով հոգևոր իշխանութեան առաջ կանգնում է երկու մեծ և անյետաձգելի հարց. կազմակերպել վերահսկողութիւն կրօնական առարկաների նկատմամբ և այժմէն իսկ պաշտօնական ճանապարհով գործը հասցնել լուսաւորութեան մինիստրութեանը պարզելու համար թէ ինքը ի՛նչ պարտաւորութիւններ պէտք է կամ կը կամենար ունենալ նաև հայոց լեզուի նկատմամբ։

Նա այս երկու բանը պարտական է անելու, ի նկատի առնելով իր բանաւոր հօտի կրօնական-բարոյական կրթութեան կարևորութիւնը, որին հասնելու համար միակ ճանապարհն է, որ մայրենի լեզուն ըստ հարկին դասաւանդվի և հոգևոր իշխանութիւնը կարողանայ վերահսկողութիւն ունենալ նաև սրա դասաւանդութեան վրա։

Այս մասում կան և ուրիշ շատ կարևոր հարցեր, որպիսիք են՝ հայոց լեզուի և կրօնի ուսուցիչների վարձատրութիւնը, առարկաների դասերի թիւը և այլն։

Ա. Ս.

—

Կոկանդ, 10 փետրվարի

«Մշակի» № 15-ում պ. Ռուբէն «Քահանայական հարցը Անդիժանում» վերնագրով մի նամակով մի քանի անճիշդ և գունաւորված տեղեկութիւններ է հաղորդել իմ մասին, որ ցանկալի է ուղղել։

Անցեալ 1911 թւի հոկտեմբերի 31-ին ես Անդիժանում հրաւիրել էի ծխականների ընդհ. ժողով ծխատէր քահանայի կամ քահանայացուի ընտրութիւն կայացնելու համար, համաձայն Աստրախանի հայոց վիճ. կոնսիստորիայի կարգադրութեան։ Նախընթաց ծխ. ժողովի որոշման համաձայն, ծխ. հոգաբարձութիւնը քահանայ հրաւիրելու մասին նախօրօք լրագիրներում յայտարարել էր, այդ պատճառով հոկտ. 31 ի ժողովը իր առաջ ունէր մի շարք թեկնածուներ թէ հոգևորականներից և թէ աշխարհականներից։ Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ դեռ ամառը Անդիժանում կայացած ծխ. ժողովը իբրև նոր քահանայի պայման առաջադրել էր, 1) որ քահանան ունենայ միջնակարգ կրթութիւն, 2) ունենայ ընտանիք (նախկին քահանան այրի էր) և 3) տիրապետէ պետական լեզուին, այդ պատճառով եղած թեկնածուներից շատ քչերն էին որոշ չափով համապատասխանում յիշեալ պայմաններին։ Ծխական ժողովը, որ թեկնածուներից ոչ մէկին նոյնիսկ կարգանակի կերպով չէր ճանաչում, ինձ, ժողովի նախագահիս, խնդրեց այդ թեկնածուներից առաջարկել արժանաւորներին, որոնց ես անձամբ ճանաչում էի։ Ես առաջարկեցի երկու թեկնածու՝ ուսուցիչ Թումանեանին և Իգնատիոս սարկ. Տէր-Մովսիսեանցին իբրև միանգամայն բաւարարող հասարակութեան ցանկութեանց և գործունեայ ու հասարակաօգուտ անձանց։ Թէ որչափ ես յիշեալ ժողովում ղեկավարվել եմ բարեկամական կապերով, այդ ցոյց կը տայ ապագան, երբ ազատ է իմ բարեկամ պ. Ռուբէնը «որակելու իմ վարմունքը», միայն առայժմ այսքանը կասեմ, որ իմ առաջարկած յիշեալ երկու թեկնածուներից ընտրված Թումանեանը աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը, ունի 6—7 տարվայ ուսուցչական փորձառութիւն, իբրև ռուսահպատակ տիրապետում է պետական լեզուին և յայտնի է իբրև մաքուր և յարգելի անձ։ Դեռ անցեալ տարի Ախալքաղաքում կայացած քահանայական ընտրութեան՝ քաղաքի ցանկ կազմելիս մի քանի տասնեակ թեկնածուներից ընտրվել էր նոյն Թումանեանը. կաթողիկոսական ընտրութեան առիթով Ղրիմի 8 հայաբնակ քաղաքների պատուիրակային ժողովը ներկայացուցիչ էր ընտրել նոյն

[illegible]

...քաղաքներից մէկը իր հայկական բարեկարգ համայնական կեանքով։

Ճիշդ չէ նաև Ռուբէնի նամակի վերջին պարբերութիւնը, որ վերաբերում է Անդիժանում կատարած իմ տնօրէնէքին։ Դէպքը հետևեալումն է։

Դեկտեմբեր ամսում Անդիժան է գալիս ժողովարարութեան պատրուակով ոմն Տէր-Օհանեան քահանայ պարսկահպատակ և ընկում է ինձանից գաղտնի քահանայագործել։ Նման դէպքերի համար ես Թէև յատուկ հրահանգ ունէի հոգ. իշխանութիւնից այդպիսի քահանաներին դադարեցնել տալ քահանայագործութիւնը կամ հակառակ դէպքում հեռացնել տալ քաղաքից, սակայն անվայել համարելով ինձ՝ դիմել այդպիսի միջոցի՝ անձամբ խնդրեցի յիշեալ քահանային դադարեցնել քահանայագործութիւնը։ Որովհետև Ծննդեան տօները մօտենում էին, ուստի ծխականները բազմաթիւ ստորագրութեամբ դիմել էին ծխ. հոգաբարձութեանը խնդրելով թողնել այդ քահանային Ծննդեան տօներին պաշտօնավարելու։ Հոգաբարձութեան դիմումին ես պատասխանեցի, թէ անհնարին է պարսկահպատակ քահանային թոյլ տալը, քանի որ տիրապետող օրէնքներով այդ արգելվում է։ Սակայն հոգաբարձութիւնը ծխականներին մի կերպ բաւարարելու համար կրկին ինձ դիմեց և ես հոգաբարձութեան անունից մի հեռագիր խմբագրեցի կոնսիստորիային, որ կամ թոյլ տայ յիշեալ քահանային տօներին ժամերգութիւն կատարել և կամ յատուկ տօներին ուղարկի այլ քահանայ։ Պատասխանը, ինչպէս և համոզված էի, եղաւ բացասական։ Այնուհետև իմ բացակայութեամբ կայացած ծխ. ժողովը չը բաւականանալով այդ պատասխանով և ինձ համարելով շահագրգռված անձն՝ նոր հեռագիր է ուղարկում կոնսիստորիային հասարակութեան անունից, սակայն դարձեալ ապարդիւն։ Ծննդեան տօներին աղօթատան փակ լինելը չէր կարող չազդել ծխականների վրա. գտնվել են ի հարկէ մարդիկ, որոնք միամիտ անձանց մտքերը պղտորել են, հաւատացնելով որ հոգևոր իշխանութիւնը թոյլ չէ տուել պարսկահպատակ քահանային պաշտօնավարելը, որովհետև «коварная Англія мутитъ», այսինքն ես եմ խանգարել։

Ծխ. հոգաբարձութիւնը և ծխականների բանիմաց մասը, որոնք ծանօթ էին իրերի դրութեան հետ, այդպէս մտածել չէին կարող ի հարկէ, և ես օրհնեցի մօտ 60—70 տուն միայն գլխաւոր անձանց տները. նոյնիսկ ինտելիգենտ երիտասարդներից մէկը, Ա. Ներսիսեան, դրաւոր իր դժգոհութիւնն էր ինձ յայտնել, թէ ինչու ես չեմ այցելել իր բնակարանը օրհնելու։

Ն. քհ. Աբրահամեան

ՑԽՈՐՏԱՑՈՂ ԻՆՔՆԱՄՈՌԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ Խաթը խաթա էր դառել... մեր «լցված կարասի» համար...

«Հորիզոնի» № 33-ում իրան «լցված» կարասի տիտղոսը յատկացնելով՝ հակադրվեց Խաթին՝ պատմաբան-բանասէրից, կրիտիկոս-ակադեմիկոսից, բելլետրիստ-հրապարակախօսից կազմված այդ դասական վինիգրէտը, այն է՝ պ. Լէօն։

Նա խօսեց իբրև «լցված» կարաս։ Մեզ համար սակայն նշանակութիւն ունեցողը կարասի լցման գաղափարը չէ, այլ այն, թէ ինչո՞վ է «լցված» նա...

Եւ ահա Լէօն «մեծութիւններին» բարձունքից հակադրում է իրան մեզ։ Նրա լեզուն, ինչպէս գիտէք, «վայելուչ» է, «խաղաղասէր»։ Բայց եթէ նրան կարճատես ասես, նա քեզ կոյր կանուանէ. եթէ տգէտ անուանես, նա քեզ լպիրշ կանուանէ, և այլն։

Խաթը տուել էր նրան մի քանի հարցեր, բացել էր նրա մութ մղումների աղբիւրը, բայց նա այդ հարցերին պատասխան տալու քաջութիւն չունեցաւ և չի ունենայ։ Նեղն ընկած՝ նա խօսքը կտուրն է գցում և հայհոյանքով զբաղվում։

Նա գրական բարքերի մէջ նեխումն մտցրեց, իր թերսւսութեամբ անսահմ փահլևանի դերը ստանձնեց հայ գրական այս հողմախաղաց ասպարէզում։

Բայց ո՞վ է այդ «լիքը» կարասը և ինչո՞վ է նա լցված։

Սա այն «կարասը» չէ, որը պատմութիւն գրելիս գիտական մեթոդի փոխարէն՝ մասլահաթաբանական մեթոդն է գործածում, և կարևոր պարագայում՝ փաստերի ու վաւերագրերի դէմ մեղանչում։

Սա այն «կարասը» չէ, որ «բանասէրի» դերում՝ Մխիթարեանների ապագրած գրքերն է արտագրում։

Սա այն «կարասը» չէ, որ կրիտիկա է գրում, չիմանալով ինչ է կրիտիկան, ինչով է պայմանաւորված գրականութեան զարգացման պրոցէսը։

Վերջապէս, սա այն «կարասը» չէ, որի հրապարակախօսութիւնից թթու նացիոնալիստի հոտ է փչում, որի համար իր սեփական քթից այն կողմ տարածութիւն չը կայ։

Այո, ընթերցող, սա այն «կարասն» է, որի մէջ բերնէ-բերան է խոլանարդ դիլետանտիզմը, հիւսված՝ յախորտացող ինքնամոռացութեան հետ։ Սա այն ինքնամոռացութիւնն է, որով սագը մի գլուխ գովում էր իր էնցիկլոպեդիզմը, թէ ինքը համ օդումը թռչել գիտէ, համ ջրումը լող տալ, համ էլ երկրի վրա ման գալ...

Բայց մենք չենք դատապարտել այդ դիլետանտիզմի լոկ սկզբունքը. մենք նրան չենք ասել, թէ ինչու նա—այդ վինիգրետով լցված կարասը—ոչ մի հիմնաւոր բան չը գիտէ, ամեն գիտեցածն էլ կիսատ է ու թերի։ Մենք այդ չենք ասել։

Բայց երբ այդ «կարասը», մոռանալով իր ներքին պարունակութեան որակի գաղափարը, սկսում է դատարկ հնչիւններ հանել և մի վատ մտքի համար սեփական բերնով իրան դիֆֆիրամբներ արդալ. երբ անցեալին պատկանող իր աշխարհահայեացքի թթու մանրունքները յաւակնում է ժամանակակից մտքի արգասիք համարել. երբ իր «գիտական» ու էտիկական թերութիւնները քօղարկելու համար փորձում է ամենից բարձր բղաւել. երբ նրան յանձնված օրգանը իր անձնական կրքերի մարզանքների ասպարէզ դարձնում, շատախօսութեան տոպրակ շինում,—ահա այդ դէպքումն է, որ Խաթերը պիտի հրապարակ գան և յախորտացող, ամենից բարձր բղաւող ինքնամոռացութեան ականջները մի լաւ տրորեն։

Այո, երես առած ինքնամոռացութիւնը, սին պարծենկոտութիւնը, անհամ ինքնագովութիւնը իր թոկի ծայրերը կորցրել էր։

Պէտք էր նրան սթափեցնել, և այդ արինք մենք ըստ հարկին...

Խաթ.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Սենատի առանձին ատեանը կազմել է վճռակագրական հաշիւ Դաշնակցութիւն կուսակցութեան գործի առիթով։ Այդ գործի առիթով դատարանին յանձնված անձանց ընդհանուր թւից երեքը մեռել են։ Գրաւականներով ազատվածներից մի քանիսը անհետացել են։ Ընդամենը գործի վերաբերմամբ ներկայացված է 611,000 րուբլի գրաւական։ Մեղադրեալներից մէկը, որ ներկայացրել էր 60,000 րուբլի գրաւական, վերջերս վախճանվեց։ Գումարը վերադարձվեց նրա ժառանգներին։ 50,000-ական րուբլի գրաւական ներկայացրած երկու մեղադրեալներից մէկն է նստած մեղադրվողների նստարանի վրա, միւսը անյայտացել է։ Անյայտացել են նաև ուրիշ 3 մեղադրեալ, որոնք ունեն ներկայացրած գրաւական 20,000-ական րուբլի։ 1—5 հազար րուբլի գրաւական ներկայացրած մեղադրեալներից ոչ ոք դատարանից չէ փախել, թէև նրանց մէջ կան այնպիսիները, որոնց մեղադրական յօդուածների ընդհանուր գումարումով սպառնում է լուրջ պատիժ։ Այդ մարդիկ ազատ էին կողմնակի անձերի տուած գրաւականներով, որոնց վստահութիւնը նրանք չը ցանկացան խաբել։ («Р. Сл.»)

✦ Միւրիդները ներկայումս եռանդուն ջանքերով որոնում են յայտնի աւազակապետ Զէլիմ-խանին, որի Պարսկաստան փախչելու կամ Թիւրքահպատակութիւն ընդունելու լուրերը անհիմն երևացին։

✦ Ժիտոմիրում, ուղղափառ հոգևոր կոնսիստորիայում երևան հանվեց 18,000 րուբլու փոխանակագրի կորուստ։

✦ Ժընէվում համառուսական սօցիալ-դեմոկրատիական կոնֆերէնցիայում բանաձևը ընդունվեց ծայրայեղ մեծամասնութեան ոգով։ Բացակայ էին չորս հոսանքների պարագլուխները։ Ընտրվեց կենտրոնական կոմիտէտ։

✦ Ցարիցինից իլիօդորականները 10,000 ստորագրութեամբ հեռագիր ուղարկեցին Պետերբուրգ, խնդրելով ներումն շնորհել Գերմոգէն եպիսկոպոսին և Իլիօդոր աբեղային։

✦ Բագւում զինւորական դատարանը մահվան դատապարտեց Ռասուլ Տաղտուզ-օղլին կողոպտման նպատակով մի զինւորի սպանելու համար։

✦ Քիշինևմի մօտերը Ֆլօրիշտահ գիւղում սրի են քաշել 5 անդամից բաղկացած մի հրէական ընտանիք։

✦ Պետերբուրգում ձերբակալված ուսանողների թւումն էր նաև ամերիկական նախագահ Տաֆտի քրոջ որդի Բլէկկը, որ դասախօսում է համալսարանում։ Ձերբակալվածին անմիջապէս արձակեցին։

✦ Իտալիան վերջնականապէս առաջադրում է հետևեալ պայմանները հաշտութիւն կնքելու համար։ Թիւրքիան պէտք է ընդունէ Տրիպոլիսի և Կիրէնաիկիի աննեկսիան. Իտալիան համաձայն է ճանաչել սուլթանի կրօնական գերիշխանութիւնը համաձայն Բոսնիայում և Հերցեգովինայում գործադրվող ձևի։ Լիակատար ամնիստիա է տրվում Իտալիայի դէմ զէնք բարձրացրած արաբներին։ Իտալիան կը վարձատրէ Թիւրքիային այն պետական գոյքերի համար, որ Իտալիային կանցնեն Տրիպոլիսում և Կիրէնաիկիում։ Իտալիան պարտաւորվում է, վերջապէս, կանգնեցնել օսմ. պետութեան անձեռնմխելիութիւնը Բալկաններում։ Այս պայմանների դիմաց ռուսաց դեսպան Չարիկովը ստանալու է Բ. Դրան պատասխանը։

✦ Իտալական նաւատորմը լողում է Սալոնիկի ծոցի մուտքի մօտ և հաւանականաբար ռմբակոծելու է այդտեղի ամրոցները։

✦ Ռումինիան 350 միլիօն ֆրանկ յատկացրեց զօրքի, նաւատորմի և երկաթուղիների կարիքների համար։

✦ Պարսից պետական խնամակալին մօտ անձանց ձեռքով հրատարակվող պաշտօնական «Օֆտաբ» լրագիրը արշաւանք է սկսել սահմանադրութեան դէմ։ Քաղաքական շրջաններում հաւատացնում են, որ մի քանի ժամանակից յետոյ խնամակալը կը կազմակերպէ առանձին մէջլիս՝ Եգիպտոսի օրինակով։

✦ Ինչպէս պարզվում է, Թէհրանում վերջերս մահացվածների մէջ եղել են բոլորովին անմեղ մարդիկ, քաղաքապահ ոստիկան Հասանին կախել են Հուսէյնի տեղ։ Թէհրանում, ինչպէս հեռագրում է «Рус. Сл.»-ի թղթակիցը, սոսկալի զայրոյթ է տիրում դեռ շարունակվող կախաղանների դէմ։ Կախաղանները գտնվում են դարձեալ հրապարակի վրա։

✦ Ջէնստոխօվում ակցիզային կոնտրոլեոր 60-ամեայ Սլօէվսկին գնդակահարեց իր 37 տարեկան կնոջը և ինքը յետոյ անձնասպան եղաւ։

✦ Մահմէդ-Ալին Խօջա-Նեֆէսի վրայով վերադարձաւ Օդեսսա, որտեղից ընտանիքն առնելով անցնելու է Անգլիա։ Նրա եղբայր Սալար-ուդ-Դօվլէն համաձայն է ստանալ տարէնը 12 հազար թուման և տիրանալ նորից իր կալուածքներին, և ապա արդէն ընդմիշտ հեռանալու է Պարսկաստանից։ Նախկին շահի ռոճիկը հաւասարվում է տարէն 50,000 թումանի։

✦ Գիլանի նահանգում ռուս իշխանութիւնները յայտարարել են ընդհանուր ամնիստիա։

✦ Պէկինի ապստամբութիւնը կազմակերպեցին մանջուր իշխանները իրանց հաւատարիմ զօրքերի օգնութեամբ։ Ապստամբների դիտաւորութիւնն էր ձեռք ձգել կայսրին և վերահաստատել Չինաստանի նախկին պետական կազմը. Սակայն այդ բանին արգելք եղաւ վճռական րօպէին պալատական գունդը։ Այժմ դաւադիր պալատականները փախչում են մայրաքաղաքից։

✦ Գերմանական աղբիւրներից տեղեկացնում են, որ չինական ապստամբութիւնը հակաեւրօպական բնաւորութիւն չէր կրում։ Ապստամբութեանը, բացի գլխաւոր պատճառից, օժանդակ եղան քաղցածութիւնը, ռոճիկներ չը ստանալը, անկարգապահութիւնը և այլն։

✦ Պէկինից Բրիւսել հեռագրում են, որ միայն մայրաքաղաքում վերջին անկարգութիւնները պատճառեցին 30 միլիօն տաէլի վնաս։

✦ Չինական գաւառներում սպասվում են Պէկինի նման անկարգութիւններ։ Մայրաքաղաքից շարունակ զօրքեր են դիմում անհանգիստ տեղերը։

✦ Մանջուրիայում հակայեղափոխութիւնը անխուսափելի է։ Ցզիկարը և Մուկդէնը ամեն պատրաստութիւն տեսած են հանրապետական բարենորոգումներին օրհասական դիմադրութիւն ցոյց տալու համար։

✦ Անգլօ-գերմանական մերձեցման խնդիրը նորից է յարուցվում։ Համաձայնութիւն է կայվելու ծովային սպառազինումը սահմանափակելու գաղութային հարցերի առիթով։

✦ Գերմանական սօցիալ-դեմոկրատները կէս միլիօն կրօն փոխադրեցին Անգլիա՝ յօգուտ գործադուլներին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

22 փետրվարի

ՌԻԳԱ։ Գործադուլ արին Սուսակի խորվատական գիմնազիայի աշակերտները հակակառավարական ցոյցի ժամանակ իրանց ընկերոջ ձերբակալութեան պատճառով։ Ձերբակալվեցին 7 հոգի։

ԲԵՐԼԻՆ։ Աւստրական պալատում տեղի ունեցաւ խնճոյք ի պատիւ Բալտիկ-Բէլօմորի կոնֆերէնցիայի։ Պալատի նախագահը բաժակ առաջարկեց կայսրի և կոնֆերէնցիային ներկայացուցիչներ ուղարկած պետութիւնների գլուխների կենացը։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը ողջունեց ժողովը և յայտնեց կառավարութեան համակրանքը կոնֆերէնցիայի ձգտումներին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վերադարձան զինւորական և ծովային մինիստրները և երկրագործութեան գլխաւոր կառավարիչը։

Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան անբերրիութիւնից վնասվածների օգտին կազմակերպած իրերի պահեստին նուիրեց 5,000 րուբլի։

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը լրացուցիչ 35.565,516 րուբլի է խնդրում մատակարարական դրամագլուխը ուժեղացնելու համար։

ԿՈԼՕԳՐԻԵՎ։ Ներէխտի գաւառում մրըրկի ժամանակ անհետ կորաւ հարսանքաւորների մի խումբ 13 մարդով ու 5 ձիով։

ԿԻԵՎ։ Պօլտավայից անյայտացած և 30,000 րուբլի վտնած բէալական դպրոցի վերատեսուչ Մուաբէնկօն իրան նետեց գնացքի տակ և սպանվեց։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Գվաեակվիլից հաղորդում են, որ զօրահրամանատար Իլլազանդրադէն սպանվել է Կվիտօյում իր զինւորների ձեռքով։

ՄՕՍԿՎԱ։ Տօլստոյի կալուածքում, Խամօվնիկում նախագծված է հիմնել Տօլստոյեան թանգարանի յատուկ շէնք միացնելով Պետերբուրգի և Մօսկվայի ժողովածուները։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Զինւորա-նահանգական դատարանը Ուրալի ոստիկանապետ Խօրունժիին դատապարտեց բոլոր իրաւունքներից և պաշտօնից զրկման ու 3 տարով բանտարկութեան երկու հրէաների սպանելուն համար. բացի դրանից դատարանը որոշեց ամեն ամիս դատապարտվածից առնել 20 րուբլի յօգուտ սպանվածների այրիների։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆԸ
«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ի. Ա. ՖՐԱՆԿ—9—2 ժ. ատամների բուժումն, լցնելը (պլօմբա) և արհեստական ատ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Ի. Ա. ՖՐԱՆԿ—5—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Զբաւրները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—18

ԲԺԻՇԿ
Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագէտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունել- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
ութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(չ.ե.) 130. 100—75

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—81

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

№ 4711 ՄԱԶԵՐԻ ՆԵՐԿ
Ընկուզեայ էկստրակտից
Ներկում է մազերը արագ և հիմնաւոր, նայած ցանկութեան, քնքոյշ շիկագոյնից սկսած մինչև կատարեալ սևը։ Անվնասակար լինելը երաշխաւորված է։
Մի սրուակը 1 ր. 20 կ.։ Մեծադիրը 2 րուբ.։
Պարփիւմէրիա № 4711 Ֆերդ. Միւլգէնս
Մատակ. Նորին Մեծութ. Ռուսաց Բարձր Դրան
ԿԵՕԼՆ Ռ. վ. ● ՌԻԳԱ
հիմնված 1792 թ.

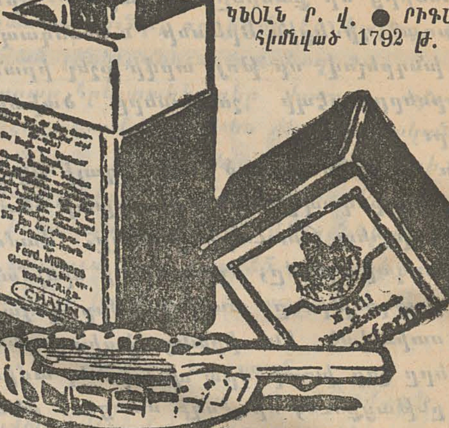

(M. 28759/28782) 7—4

Լոյս տեսաւ
Յ. ՍՕԼՕՎԵԱՆԻ
ԵՍ ՏԻԿԻՆ ՈՒՆԵՄ...
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ
Գինն է 10 կոպէկ։
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» և «Գիր» գրախանութներին։
Հեղինակի հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Агбюръ-Таразъ".
(օ. մ.) 120. 3—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ"
հանդէսի № 3—4, 108 մեծադիր էջ, գինը՝ 30 կ.
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
1) Կարէն Միքայէլեան՝ Վերջին յորձանքներ, 2) Վահան Տէրեան՝ Գարնանային, 3) Վահան Տէրեան՝ Գարնան անուշ աղմուկով, 4) Ալ. Մարտունի՝ Բարեգործութիւն և նրա սպասաւորները, 5) Հ. Ա.՝ Անց, մի՛ վրդովիր! 6) Դ. Անանուն՝ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, 7) Ալ. Ռուբէնի՝ Երկու խօսք ազգային կուլտուրական աւտօնոմիայի մասին, 8) Շ. Կուրղինեան՝ Պատկեր, 9) Ռուբէն Խախանեան՝ Մտքեր մեր «Վերածնութեան» էպօխայի մասին, Ալ. Մարտունի՝ Հասարակական դասակարգերի մասին, 11) Գ. Սուրխաթեան՝ Ոճրագործութիւնը իբրև հասարակական երևոյթ, 12) Միք. Շամչեան՝ Քաղաքային ինքնավարութիւնը Ռուսաստանում և բանւոր դասակարգը, 13) Դ. Տէր-Դանիէլեան՝ Բանւորական օրէնսգծերը Պետ. Դումայում, 14) Մատենախօսութիւն՝ ա) Լէօ՝ «Երեսնամեակ Կ. Հ. Բ. Ը. 1881—1911», բ) Վ. Փափազեան՝ «Պատմութիւն հայոց գրականութեան», գ) Ալ. Աբէլեան՝ «Նշանվածները», դ) Զիֆթէ-Սարաֆ՝ «Միամիտ մը արկածները», 15) Նարօեան՝ Հայկական կեանքը 1911 թ., 16) Ա. Ղ.՝ Պարլամէնտական ընտրութիւնները Գերմանիայում, 17) Թեր և դէմ՝ Մի բացատրութիւն Վ. Փափազեանի հետ, 18) Յայտարարութիւններ։
Խմբ.-հրատ.՝ Դ. ՏԷՐ-ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
Օտար քաղաքներից դիմել՝ Баку, ул. Гоголя, д. Мухтарова, зубн. вр. М. Каграманяну.
Հատով հանդէսը վաճառվում է նաև Բագւում «Посредникъ», իսկ Թիֆլիսում «Գիր» գրավաճառանոցներում։
(օ. մ.) 115. 3—2

Չարջույի և շրջակայքի համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՄԻ ՔԱՀԱՆԱՅ կամ ՔԱՀԱՆԱՅԱՑՈՒ
միջնակարգ կրթութեամբ։ Քահանան պէտք է ուսուցանէ ծխական դպրոցում։ Պայմաններն են. 3 սենեակից բաղկացած մաքուր բնակարան, մօտ 1000 ր. տարեկան արդիւնք և ուսուցչութեան համար 500 ր.։ Ցանկացողները թող դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Чарджуй, Ктитору арм. церкви, Д. Арзуманянцу.
(չ.. ու կ.) 116. 3—2

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ
„ՐԱՖԱՅԵԼ"
Երևանեան հրապ., Պուշկինեան փ. № 1.
Օգտվեցէք դէպքից! Գները պակասեցված են կարճ ժամանակով։
Վիզիտնի նկարների դիւժինը 2 ր., կաբինէտնին՝ 4 ր., մի դիւժին բացիկները 1 ր. 50 կ.։ Խմբովին կամ մեծադիր լուսանկարները մատչելի գներով։ Պատուէրները կատարվում են բաւարարեցուցիչ։
(ա.օ.) 114. 30—4

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍԵԼ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ մի նոր աշխատութիւնը
„Руководство по торговой и банковой бухгалтеріи" իտալական կրկնակի սիստէմով։
Տեսական և գործնական։ Գինը 3 ր.։ Գլխաւոր պահեստը Տ. Մ. Փիլօյեանի Առևտր. Գիտութ. Կուրսերում (Միխայլօվսկի պր., № 24, տէլէֆօն № 976)։ Կուրսերի նախկին ունկնդիրները գիրքը կարող են ձեռք բերել 2 ր. 50 կ.-ով։ Պահեստից անմիջապէս պահանջողները ճանապարհածախք չեն վճարում։
(օ. մ.) 121. 5—1

Թիֆլիսի Առևտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը
յայտնում է պ. պ. բաժնետէրերին, որ ակցիաների չորրորդ կուպօններով 1911 թ. 25 րուբ. դիվիդենտը կը տրվի փետրվարի 25-ից 1912 թ. Թիֆլիսի Առևտրական Բանկում։ Այն բաժնետէրերը, որոնք ներկայացրած ունեն ոչ-անուանական ակցիաներ բաժնետէրերի ընդհանուր ժողովին մասնակցելու իրաւունքով, հրաւիրվում են Վարչութեան գրասենեակը յետ ստանալու իրանց ակցիաները՝ այսօրվանից, առաւօտեան ժամը 11-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 1-ը։

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.